

Universitätsbibliothek Wuppertal

Ivstiniani Avgvsti Historia

Procopius <Caesariensis>

Lugduni, 1594

Liber II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-147](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-147)

AGATHIÆ HISTORIA-
RVM LIBER SE-
CVNDVS.

***

B R E V I A R I V M .

1 *Narfetis de bello cogitantis exercitia. Francorum & Alemannorum contraria studia. Leutharis & Bultini rapacitas atque inconstantia.*

2 *Germanorum cum Leuthari & opima prada patriam repetentium clades. Superstites morbis sanissimis opprimuntur. Tristes Leutharis in morbo cruciatus.*

3 *Bultinus ad prelium se accingens castra munit, & suos hortatur. Armorum Germanici exercitus descriptio & usus.*

4 *Narfes Bultino occurrens Germanos à pabulatione arcet. Horum mulieres Fatidica pugnare vetant.*

5 *Iustitia & magnani-*

mitas Narfetis. Aciei eiusdem & Francica dispositio. Heruli duo transfuge pugnam maturant.

6 *Pugna inter Narfetis & Bultini exercitus initium, progressus, euentus Bultino suisque pernitiosus, Narfeti autem gloriosissimus. Huius victoria magnitudo & cum aliis collatio.*

7 *De Francorum clade epigramma repertum. Vulgi post victoriam securordia. Narfetis cogitationes & ad exercitum de hostibus ad internecionem delendis oratio.*

8 *Motus reliquiarum Gothicarum. Ragnarus, fraude Narfetem interficere conatus, lethali vulnere perit. Gothi a ditione recepti ad Iustinianum mis-*

tuntur. Francorum regum discordia.

9 Terre motus gravissimus. Beryti ruina. De terra motibus Aegypti disputatio, & Agathia sententia. Terra motus in Insula Co. Tralles urbs terra motu eversa, ab Augusto instaurata.

10 De bellis Persicis narratio. Lazos à Persis oppressos cur Iustinianus defenderit. Mermeroi Perse in Romanorum capita consilium, eiusdemque solers executio.

11 Martini & aliorum tribunorum Romani que exercitus in tanto tumultu res gesta, tandemque turpis fuga.

12 Victoris Mermeroi prudentia, mors, elogium, & sepultura. Imma-

nis mors Persicus. De gentium institutis Agathia sententia.

13 Flagitiosi Persarum incestus traducti. Setham Manicheorum Perse amplectuntur.

14 Vetusissima regna & eorum successiones. Assyrii, Medi, Persæ, Macedones, Parthi. Regnum Perse recuperant. Magophonia. De Artaxerxis patre lepida narratio.

15 De Chosroe, quem Perse inter omnes admirantur, Agathia iudicium. Quomodo principes laudandi. Insignis impostoris, nomine Vranij, historia. Ad Persas ineptus homo se confert, quem rex stolidus admiratur, aliisque sapientibus antepone.

Exercet in armis suos Narses.

* Facies eos in orbē decurrere, & in equis decenter velitari, & in speciem ar-

ERE autem iam ineunte, uti editum per Narsetem antea fuerat, ad urbem Romam magna vis militum se conferebat, & non parvi cogebatur exercitus: quos Narses magnum in modum, ut in bellicis simulacris exercerentur, iniunxit; sic militantium animos assidua exercitatione firmabat. * Nam & decurrere eos cogebat, & in equū agiliter desilire, arma-

armatósque tripudiis agitari, & tuba classicū personante obtundi, ne forte ex longa hibernorum quiete & ocio, belli profus oblii in veris praeliis remolefcerent. Interea barbari dum liberius vagarentur, quæ in promptu erant, populabātur & peruastabant: ab vrbe tamen Roma, & locis vrbi proximè circumiectis iter quālonge hābentes progrediebantur, ita vt ad dexteram Tyrrhenum mare haberent, vtrinque verò Ionici finus littora protendebantur. Sed vbi in agrum Samnitum venire, hinc inde diuisi ab inuicem principes abiere. Bultinus nanque cum maiori copiarum parte per Tyrrhenum litus tendebat, & quam multa Campaniæ loca deprædabatur. Nam & Lucanos transgressus est, & ad Brutios deinde diuertit, ad fretūmque demum peruenit, quod Siciliam insulam & Italiæ dirimit fines. Leuthares verò, quod reliquum erat exercitus ductans, Apuliam & Calabriam petit, & adusque Hydruntem urbem processit, quæ supra littus insidet Adriatici maris: vnde Ionici incipit finus. Eò vbi ventum iam est, Franci omnes, qui locis hisce ante insueuissent, erga sacra pietate & reuerentia vtebantur, vt qui ad potiōres leges tanquam veræ fidei cultores concesserant, vt supra iam diximus, & haud secus ac Romani sacrificarent. Sed Alemanorum exercitus omnis (nam aliter longè his sentiunt) sine vilo delectu & per impietatem templa diripiebant simul & deformabant, sacræque ex auro vasa, & ad peragendam rem diuinam parata, preciosamque cæteram suppellectilem quum sustulissent, in possessionem turpiter vendicabant: quūque ea patrassent, necdum malefactis exatiati, vel urnas ipsas, quibus templorum structores recondebantur, frangebant, eueriebantque pauimenta, & cruore templa fœdabant, prædæque omnis conspurcatur, quum mortuos

mat a cuiusdam pyrrichæ circumuehi, & con festim tubæ classicum canente ad signa turmatim cogi. * ex Hadriano lino lib. 1. Animadu. cap. 4.

Francorum pietas.

Alemanorum militum impietas.

*Ira diuina
vandem ex
caelis in se
leratos pra
dones reue
latur.*

*Prac larum
in eam rem
Agathia di
sum.*

*Duces pra
donum sibi
astute consu
lunt.*

*Bultinus ap
pud Gothos
constanter
se mansu
rum iurat.*

insepultos disicerent. haud tamen diuina longe
põssit ira, quæ ob tanta hæc scelera inferebatur,
hos poenis affecit; quandoquidem bello partim,
partim morbo interiire, ita vt eorum nemo
quippiam sit ex pristina rapiendi spe consecutus.
Iniustitia nanque, & erga deum impietas, vt fugienda
permaximè sunt, ita & prodesse nil poterunt, & in ipso
presertim bello. Nam patriæ opem ferre, ac patrias leges
tueri, & has deuantibus se minus permittere, sed eni
xius hos impugnare, equum proculdubio fuerit & genero
sum. Qui vero lucri & auaritiæ gratia odiique, nulla ra
tione subnixi, quum nullum criminandi ius habeant, si ve
lint in aliena irumpere, & eos incessere, qui iniuriæ ni
hil intulerint, profecto insolètes hi sunt & planè insanitè,
neque quid ius fasque sit norunt, nec magni id faciunt, si
maleficus sit insensior dens. Quo fit, vt acriora his inferan
tur supplicia, & ad insanabilem calamitatem qui præue
gesserint, recidant; etsi ad breue felices existimentur. Leu
thari itaque Bultinòque istiusmodi euenere. Nã v
bi ea tã scelestè patrarunt, manubiarumque & præ
dæ ingenti se copia obduxere, & iam Veris tempus
& frumenta in proximo erant, vt demeterentur
matura: Leuthares interea ex ducibus alter animo
agitabat se domum recipere, & opibus male partis
ingurgitare: vnde & eius germanum fratrem Bultin
um nuntiis missis ad celerem in patriam reditum
hortabatur, abire in rem malam & bella iubens, &
fortunæ incertitudines. Bultinus verò, quum iure
iurando iam confirmasset aduersus Romanos &
pro Gothis se bella gesturum, hique adulando barba
rum permulcerent, ac suum imperatorem fore se
prædicarent; visum est tandem, manendum apud
hos potius esse, & peragenda conuenta: vnde apud
Gothos is mansit, & ad bellum necessaria cõparabat.
Leuthares itaque cum cæteris circa se copiis præ
dam omnem quamprimum deferre secum accele
rabat,

rabat, & domum contendere: sed maximè is confi-
debat germanum statim ad se transfurum, qui
periclitanti sibi præsidio forent, versi tamen, nec illi
quidem, quæ cogitarat optatum sunt finem sortita-
cum fratri auxilia mittere Bultino nil placuisset.

2 LEUTHARI igitur eadem, qua venerat, via iã
redeunti, ad usque Picenum agrum nihil hostile ob-
uium fuit: vbi autem eò peruentum est, positus circa
Fanum oppidum castris, præmissis extemplo, vt an-
tea consuerat, exploratoribus, ad hominum tria mi-
lia, qui non solum, quæ ante se fierent, specularen-
tur; sed sicunde etiam hostes forsitan comparerent,
eum his bellum capefferent: Artabanes interea &
Vldah Hunnus, qui ad Pisaurum iunctis exerciti-
bus stationem habebant, & saltum infederant, vbi
præuios hostium equites conspexere, in ipso litto-
re Ionici sinus iter habentes, ex oppido mox pro-
deuntes, hostes inuadunt, multosque gladiis cædē-
do obruncant: nonnulli rupe præcipiti superata,
deinde in decliue delati, in mare prono capite de-
sultantes, vorticibus absorpti moriebantur. Eo nã-
que in loco littus aliquanto erigitur, & tumulum
perinde facit, non vnde quaque sat peruium, nec il-
li, qui ad eius summam peruenerit, facile præ-
bet descensum; lubricum præterea, & id quidē abrup-
tum, vt pleraque, in ponti profunditatem deuer-
git. Ex his itaque maiori suorū parte amissa, qui for-
tè superfuere, nullo ordine in fugam se coniecerūt,
& clamore ingenti & eiularu, in sua castra trepidi ir-
rumpentes, perturbationis & tumultus sic omnia
complant, ac si Romani iam iã instando in se adue-
rent. Tum Leuthares ipse ad ineundum prælium
excitatus, vniuersum exercitum mouit, atque ita vt
armati omnes in phalangem instruerentur, & hanc
quidem densissimam & longè protensam. Quum
igitur ita se Franci haberent, & nihil aliud, quod

*Leuthares
domum præ-
perat, vt
præda tu-
rius potire-
tur.*

*Non desunt
iusto iudicij
rationes &
instrumen-
ta, quibus
decretum in
sceleratoris
capita sup-
plicium suo
tempore &
loco exe-
quatur.*

*Prædonum
conueniens
strages.*

*Ducis at-
dacia.*

*Occasionem
captivi au-
dè arripit.*

*Præfectoriū
sub Narsete
prudentia.*

*Francorum
præda exu-
rorum ad tu-
sa loca rece-
ptus. Vt tibi
qui spoliatus,
tandem spo-
liaberis.*

*Duris fla-
gellis casti-
gantur qui
aliorum fla-
gella ad tē-
pus extite-
runt.*

animos faceret, tempus afferret, captiui, quorum apud hos magna vis erat, quī relictī sine custodiis essent, hostium occupationibus opportunè abusi, quam celerrimè poterat, se in fugam dedere: exuias, quascūque his licuit, e castris direptas in proxima oppida contulerūt. Sed Artabanes Romanorū & Vldah Hunnorum præfecti, quum haudquaquā in hostes educerent copias, nimirum qui nec bello his pares se fore exultimarent; tamen Franci soluta iam acie, vbi in castra se recepere, quanta rerum fuissent iactura affecti, intēlexerunt. Prius itaque, quā damni aliud quippiam paterentur, visum est in bonum his concessurum, si celerrimè educito exercitu vltra progredierentur. Exemplo itaque iter aggressi, relicto à dextera Ionico sinu, & litore omni harenosāque via, iuxta Apennini montis radices iter fecere. Sic itaque in Æmyliam procedentes, vix Pado transmissis, quum ad Venetiæ loca iam peruenissent, Cenedam urbem suæ tunc ditionis incoluere, in ea de cætero, vt in tuto, victuri. Angebantur tamen, & perquā molestè ferebant, quia tāta ex præda haud multum his reliquum esset, visūmq; est frustra tantos subiisse labores. Sed non eorēbus processit his infortuniū, nam & paulo post pestilens morbus derepente quum hos inuasisset, multitudinem absumebat, ita vt partim circumiectorum locorum aërem vt noxium causarentur, & eius mali originem fuisse hunc ducerent; partim etiam vitæ incusarent mutationem, quandoquidem ex assidua belli exercitatione, longisque itineribus ad ocium & delicias diuertissent. morbi tamen principium, & calamitatis necessitatem non admodum pernoscebant. Iniustitia nanque, & rebus sacris humanisque legibus illata iniuria, exitij causa his (vt equidem reor) fuisse: cui rei vel princeps ipse argumento sat fuit, quem ex deo ingesta supplicia

supplicia diuexabant, quippe qui demens iam factus in apertam est rabiem versus, ut amentes solent & furibundi. vertigo præterea crebrior quædã eum excepit, eiulatusque edebat horribiles, cernuisque nonnunquam, vel utrunque in latus se prouendo illis solo volutabatur, abundantique spuma os ipsum proluebatur: tamen oculi horribiles visu inuersique erant, & eò iam miser vesaniæ venerat, ut vel propria membra desquendi gustaret. brachiis siquidem ubi iam mordicus inhæsisset, dentibus carne dilacerata in feræ bestię morem his vescebatur, defluentemque lingebat cruorem. sic demum suo exsatiatus, & paulatim deperditus miserrime ex humanis excessit: cæteri vero passim moriebantur, nil penitus remittente malo, quousque tandem vniuersi interiere. quin etiã vel febre maior pars deguata mortem obibat, nonnullos apoplexię moribus acerrimus inuadebat, alij capitis dolore peribant, & mentis excessu quidam. Itaque dum variè omnes afficerentur, in perniciè morbi ipsi cedebat.

3 CUM Leuthare igitur, & cæteris omnibus, qui se sequebantur, sic actum, & hunc ea expeditio habuit finem. Vnde quum Venetiæ se res ita haberet, Bultinus interea alter Francorum præfectus oppidis castellisque omnibus ad Siculum vsque fretum ferè deuastatis, extemplo Capaniã versus, urbemque Romã redibat. intellexerat nanque Narsete & Imperatoris exercitus eodẽ iã conuenisse. vnde inerat animo, illis in locis nec morã diutius trahere, nec aliàs diuagari; sed cum omnibus copiis acie decertare, & summæ rerũ periculũ facere, quandoquidẽ sui exercitus pars non exigua interiret morbo correpta. iã enim æstas sinierat, & autumnus mox subeunte vineæ fructibus abundabant, quos tamen Narsetis milites, quũ summa rerũ his esset omnium copia, continentissimè iam præripuerant. Bultini

*Leutharis
in morbo a-
mentia, tri-
stis que cru-
ciatus. Pra-
donum prin-
cipem decet
peculiari
quodam sup-
plicio affici.
Discite iusti-
tiam moni-
ti, & non
temnere Nu-
men.*

*Infelix prorsus,
quem nõ faciunt a-
liena proximaque peri-
cula cautũ.*

*Vna salus
varia clade
afflictis,
nullam sperare salutẽ.*

tamen copiarum omnes, direptis visis, & manu compressis, noui se odoris musto ingurgitabant: vnde intumefactus his venter disrumpebatur, atque adeo, vt euestigio interirent nonnulli, quidam verò morbi vim superarent. Sed Bultinus ipse prius,

*Gula plures
occidit quàm
gladius.*

quam omnes hic morbus peruinceret, belligerandum esse percensuit, vt cunque belli futurus esset euentus. Quocirca quum se in Campaniam contulisset, haud lōge à Capua castrametatus est, & in ipsa Calitini fluminis ripa, quod ex Apennino defluens monte, per proximos circumagens se campos in Tyrrhenum mare deferretur. Hic itaque quum locasset exercitum, fossaque & vallo firmissimo cōmunisset, ei loco satis fidebar, ab læua namque promunitione esse proximam flumen existimabat, ne quis ea ex parte liberè insultaret: & è curribus rotas, quos secum affatim deduxerat, inuicem iunctas in terram ad axem vsque ita defixit, vt supernè semicirculus duntaxat extaret. his ille & magna stipitum vi exercitu communito, exitum quendam non satis amplum nec vallo obductum reliquit, vt eà faciliè ire dum vellent sui, in hostem possent incursum recursumque facere, quin etiam ne supra flumen pons sibi incustoditus relinqueretur, nève ex eo iacturam acciperet, hunc statim præoccupat, & lignea turri desuper structa, in ea viros imponit, vt pugnacissimos, ita & armis optime communitos, quum vt è tecto præliarentur, tum vt hostes transitu prohiberent, si transire forsitan pertentassent.

*Bultini ca-
strorum mu-
nitio.*

*Curuum &
stipitum
claustra.*

*Pontis ad-
eum occupa-
tū.*

*Bultini se-
curitas.*

His itaque singulis hoc pacto dispositis, visum est opportunè se omnia præparasse, ita vt vel dormienti sibi liceret iam bellum inferre, nec quoquam pacto sibi id contrà posset inuito inferri. Quæ autem fratri apud Venetiam accidissent, nondum intellexerat: admiratione tamen capiebatur, cur sibi, vt inter se fortè conuenerant, nondum ille misisset exer-

exercitum: nec deerat, quin in suspicionem veniret, haud quaquam eum moræ id tamdiu traxisse, nisi aliqua sibi & grauiâ occurrissent. Sed alioquin vel sine fratris præsidio superaturum se hostes sperabat, vt qui maiores, quàm illi, haberet apud se copias. nimirum quod reliquum sibi exercitus fuit, ad triginta milia virorum fortium accedebat; quum Romanis vix duo de viginti milia essent: vnde quâ maximè confidebat, se rem bene gesturum. Itaque vniuersum exercitum pro imperio hortabatur, vt scirent non paruis de rebus præsens id fore certamen. *nam aut Italiam possessuri, inquit, nos sumus, cuius rei huc gratia venimus: vel planè id relinquetur, vt omnes hic per ignauiam moriamur. Quocirca, o viri fortissimi, illud potius, quàm hoc velle debemus, quum satis constet, si bello boni futuri sumus, ea nos consequi posse, quæ diu optauimus.* Bultinus itaque his multitudinem commonefacere nihil intermittebat. Milites verò, vt spei iam pleni, confirmabantur; & vt cunque visum, arma parabant: siquidem alibi secures acuebantur, hic patria tela, quæ illi anconas dicunt, illic verò fracta refarciebantur eiusmodi cætera. Huic nationi tenuis est & neglectior armatura, & quæ non varia ad ornatum indigeat opificum arte, nisi eorum qui ea vtuntur, si quid forte (vt fit) corrumpatur. non enim thoraces hi, vel ocreas norunt. plerisque in bello detecta sunt capita, per pauci casside operti, armis decernunt, sed pectore nudato, & tergis ad infimos renes amiculo præterea lineo partim, partim è corio succincti & tibias contegunt, equis haudquaquam vtuntur, præter paucos admodum vt qui patrio more pedestri in pugna coaluerunt, itaque exerciti egregie sunt. ensis a scemore leuo, ex latere scutum depêdet. arcus, funda, & tormenta eiusmodi cætera tela saxâue torquætia insueta his sunt, sed dolabra securæ sive

Numerosus exercitus animos addit.

Bultini ad suos concio.

Arma Germanorum id temporis.

Olim pedes ferè omnes.

*Ancona
Germano
rum, nunc
HAK. in d.
da. itaque
scribendum
videretur.
Hacona.*

*Varius vsus
haconarum.*

ancipites gestant, & breuia pro patria cōsuetudine tela, quæ ipsi anconas (vt diximus) vocitāt, & quib. res magnas, quum opus est, gerunt; ac tunc preferunt, quum pede collato decertant, aut in hostē incurrunt. huius teli pars maior ferro obducta est, ita vt ex hasta parum aliquid, præter capulum totum, vix proferatur: in superiori autem parte circa ferri aciem ipsam recuruæ extant vtrinque, tanquā hami, laminulæ quædam coarctuatæ peracutæque, & ad ipsius teli partem inferiorem deuergant. id teli genus in ipso congressu emittitur, ita vt si altius forte inhæserit corpori, subeat mox (vri par est) & acies ipsa hamata: vnde nec qui vulnus exceperit, nec alius quispiam queat id telum auellere. vrget namque recurua acies illa ceruice latius hæres, dolorisque affert acerbiores, atque adeo, vt si non alias hostis letali sit vulnere ictus, ex eo tamen emoritur: quòd si impactum clypeo telum id fuerit, ex eo mox pendulum hæret & circumfertur, per solūmque trahitur. vnde ea est Francorum consuetudo, vt vbi affixum scuto telum id viderint, impetu facto ac pede capulo conculcato hostis scutum vmbone quassatum perfringant: quo fit, vt & gestantis manu depressa, caput illi nudetur & pectus. hoc pacto hostem nactus nulla parte munitum, siue frontem securi percutiat, siue gulam ferro traiciat, confestim obruncat. Istiusmodi igitur Francis sunt arma, & in prælium ituri hoc se armati communicabant.

*Sapiens dux
imbelli tur-
ba primum
prouidet.
deinde hosti
occurrit.*

4 NARSES verò Romanorū præfectus vbi Francorum in se aduētare exercitum comperit, exemplo omnibus eductis ex vrbe copiis, tam longè ab hostibus castra locat, vt & audire strepitum posset, & vallum prospicere. Sic itaque duo exercitus quū ad inuicem in conspectum venissent, dum interea acies vtrinque instrueretur, & locarentur præsidia, vigiliæque

vigiliae que frequentes iam fierent, ac duces spectando copias circumirent; spes quidem & timor mutus erat, & affectus huiusmodi ceteri, quibus affici solent, qui magnis de rebus contendunt, vicissim hos inuadebant: nec secus & Italiae oppida vniuersa suspensa quidem & nutantia erant, & ad quos nã accederet, dubia. Franci interea proximos vicos depopulari, necessaria apertius importabant. Quod Narses vbi primùm aduertit, sibi quidẽ, si id pateretur, indecorum fore arbitratur; & alias animo haud satis æquo ferebat, si aduersus onera gestates exeundum iam esset, qui tã liberẽ & quãproximẽ vagaretur, perinde ac in re pacata hostile nihil spectarent. Itaque visum est tandẽ, haudquaquã de cetero tantũ his licentiã permittendũ, sed inhibẽdos enixius esse. Charanges vir quidã Armenius erat, vt corpore validissimus, ita & prudentia mirificẽ præditus, & quum res posceret, adire pericula assuetus, huic itaq; (fuerat nãque in vltimis castris hostibus imminens ex aduerso locatus) iniunxit Narses, vt in eos, qui vehicula duceret, confestim irrumperet, & quamcunque his posset iacturam inferret, ne vltra hi auderet pabula tã licenter inuehere. At Charanges equo inscensũ cum paucis suã turmẽ militib; carpẽta partim hostibus demit, ductores partim obrũcat. Vnũ fortẽ arido & sylue stri onustũ sceno ad turrim, quã Franci supra pontẽ & ligneã fabricarant, quãproximẽ applicat, & igne immisso, flãmãque ingenti ocyus excitata, machina omnis illa cõtabulata corripitur. Tunc barbari, qui in eo fuerant præsidio collocati, quum se ac turrim tueri nil possent, relinquere locũ decernunt, & vix quum se ex alto præcipitassent, ad Francorũ exercitũ fuga se receperunt, & Romani ponte euestigio potiuntur. His igitur ita peractis, Franci quamprimũ (vti par erat) turbati, tumultus & trepidationis

*Urbes ad
conspetum
potentissimo
rum exerci
tũ nutant.*

*Narses
strategema.*

*Charanges
à pabulatio
ne iubetur
hostem arce
re.*

*Qua ratio
ne Charan
ges ponte
ligno poti
tur.*

*Francorum
ingenium.*

omnia complent, frementisque, ac ira succensi, & rabidi ad arma capeſſenda procedunt; ita vt animū cōtinere nil poſſent, ſed præter modum omnia auderent, & ea confidentia eſſent, vt nec quiſcendū ſibi amplius eſſe cenſerent, nec belli tempus aliud expectandum, ſed die eadem in aciem procedūm:

*Alemanica
vates pu-
gnare ve-
rant. Spiri-
tus menda-
cis in ſuos
ſeruos mira
efficacia.*

tamenſi his Alemanicæ vates prædixerant, ne eo die bellum ſuſciperent: quod ſi feciſſent, ſcirent ſe omnes ad internecionem interituros. Ipſe verò nil ambigo, ſiue in alterū diem, ſiue in alium item, atque aliū vt cunquē fuiſſet prælio decertatū, eundem euentum hos habituros fuiſſe, qui & tūc fuit. Non enim diei hæc immutatio his ſatis fuiſſet, ne impietatis & ſclerum luerent pœnas. Siue igitur ob eorum facinora id ita euenerit, ſiue pro ſuarum vatum oraculo, prædicentiū vt cunquē futura; haud tamen vel vanum fuiſſe id varicinium, vel nō finem fortitū, vt multis iā viſum fuerat, ſat cōſtat. Nunc verò quemadmodū res geſta hæc ſit, ad verum iam explicemus. Fræci quum eo animi impetu eſſent, & iam arma tractarent, Narſes armari ſuos mox iuſſit, & in eum locum eduxit exercitum, vbi in phalangem erat hic militem inſtructurus.

*Ad pugnam
apparatus.*

*Præ ludia
victoria cer-
tiſſima, iuſti-
tia amor &
ſeuera ob-
ſeruatione.*

¶ Dum interea mouetur exercitus, & præfectus equum inſcenderet, interuenit qui nunciaret, Herulum quempiam, ne capud ſuos vulgarem, neque obſcurum, ſed clarum & primarium virum, domeſticum ſeruum & delinquētem miſerrimè occidiſſe. Tunc Narſes inhibito frenis equo, deduci in medium iubet, qui hominem occidiſſet, perinde haud quaquam par eſſet prius in prælium ire, quamabolicum eſſet & expurgatum ſcelus. Eo igitur factū id percōtante, fatebatur barbarus, nec inſicias ibat, & licere dominis aſſerebat, pro arbitrio ſeruos necare, vt eiſmodi fortis & cæteri ſcirent, eadem ſe, ni ſapiant, perpeſſuros. At Narſes vbi hominem

vidit

vidit commissi facinoris nil pœnitere, sed audaciã adhuc præ se & insolentiam ferre, & prudentiam sibi nimium vindicare; lictoribus iubet, in eum iure vt agerent, & necarent, vnde mox illa ense transfossus occubuit. Herulorum tamen turma omnis, vt barbara, id ægrè factum ferebat, & acerrimè angebatur. Tum Narses cædis iam scelere expiato, & Herulorum non magna habita ratione, in acie statim processit, ingenti voce id clamitans; *Quicumque victoria vult se participem fieri, me sequatur.* ea hic erat animi magnitudine, atq; adeo diuino præsidio confidebat, & ad rem procedebat lógè ante præcognitam. Sindual autem Herulorum præfectus, & turpe simul, nec planè ingenuũ fore rebatur, si in tanta belli mole quum ipse, tum Herulorum exercitus defectionis & perfidiæ arguerentur; & re quidem apparet se hostes reformidare; & alioquin sub prætextu quodam in mortuum benevolentiaẽ conceptam animo formidinem occultarent. Igitur quum non vltra interpositam iam moram tulisset, Narsesi significauit, se vt statim cum exercitu venturum opperiretur; et si aliàs vnquam, nunc tamen quam maxime opem laturum. Tum ille expectandi tempus non esse respõdit, curaturum se tamen, vt & hi ordine suo locentur, si vel paulo serius ad se aduentarint. Heruli itaque armis quamoptimè communiti & instructi sensim progrediebantur. Narses verò vbi ad locum peruenit, quo erat acie decernendum, exercitum ex templo in phalangem intruxit. Equites vtrinque dispositi erant, postremi peltati hastatique, quibus gladios præcutos, & sarissas gestarent. Narses ipse in dextro constitit cornu. Zandalas deinceps, familiae & domesticorum præfectus, non tamen imbellium, hunc sequebatur: è duobus lateribus Valeriani & Artabanis milites erant. his imperatum, in densiorem se syl-

Insolens & praesertim animus, contereus.

Animi vera magnitudo in eo consistit, vt dux exercitus pietatis & iustitia rigidum cultorem, etiam vndique imminenti periculis, se præbeat.

Ex iustitia obseruatione oritur impavidi dux animus, & in periculis oculata prudentia.

ua partem occulerent, & ubi in cōgressionem hostes venissent, de improviso aggredierentur, terroremque illis incuterent. pedites deinde, quicquid erat intermedium loci, tenebant. In frōte præterea principes stabant, quibus ad bellum erat cum Romanis inita societas, thoraces oblongos induti, & solidissimos cassides capitibus gestantes: post hos & alij densiores sibi inuicem incumbebant, sic ad postremos vsque agmen claudebatur. Leuis insuper armaturæ omnes, & sagittatores post hos collocavit, sagittandi tēpus opperientes. Fuerat Herulis locus in phalangis medio seorsumque destinatus, isque adhuc vacuus erat, nondū enim aduenerant.

Heruli duo transsiſſe, Francorum excidium callide mutant.
Transfuga cautē sunt explorandi, præsertim imminente pralio.

Acies Francorum, quæ ingenium nō prorsus barbaricū, sed militare, & ad tempus accommodatum prodit.

Interea ex Herulis duo, ubi iam aduenissent, sua sponte ad hostes se pauloante contulerant, ignari tamen, quid postea Sindual eorum præfecto animi esset, Francosque concitarunt, ut quam celerrimē in Romanos irruerent. fore nanque hi affirmauerant, ut Romanos turbatos territōsque, & sine ordine villo deprenderent, quandoquidem Herulorum exercitus his merito succenseret, negaretque pro his se bellum gesturos, vnde & pro istorū defectione cæteram esse multitudinem territā. Tunc Balthinus his faciliē persuasus, ut qui ita rem fore, quammaximē cupiebat, confestim in hostes copias duxit, rectaque & animi non mediocri cum promptitudine barbari in Romanos prodibāt non quieti neque ex ordine, sed pro Herulorū & transfugarum dictis rapidi & volitantes, barbarico cum viulatu, turbido quidem & petulanti, perinde clamoribus reuolaturi quodcunque obuium fieret. Erat autem barbarici agminis species triangularis, & Δ literæ similis: frons ipsa anterior, quæ in acutum claudebatur, frequens quidem & densior erat, quia circumquaque scutis obstruebatur. dixeris sane suis hos caput, ex ea instructi agminis

nis ferie, figurasse. Alæ autem vtrinque per turmas & agmina condensatæ, & quammaximè introrsus protensæ, placidè ad inuicem dirimebantur, in progressuque in vastam terminabantur hæc latitudinem; ita vt in medio vacuus locus relinqueretur, è quo terga nudata ex ordine cõparerent. Nam terga tergis inuicem verterant, vt facie versi in hostem essent, è tutòque & scutis prælatis certarent: posteriora verò opposita erant, vt se acrius tuerentur.

6 NARSETI verò, vt prosperam fortunã iam nato, & his, quæ gerenda essent, quamoptime arte & prudentia præparatis, cuncta in rem successere. nam postquam barbari cum clamore ingenti & ululatu, citatòque cursu vadentes imperũ in Romanos fecere, ex templo qui in fronte principes erant, circa vacuum locum Herulis relictum irruendo mouerunt. mox primi ex barbaris agminum densitate perfracta, & strage haud sanè magna tunc ædita, ad postremam aciem peruaserunt: nonnulli etiã imperu factò hanc præteruecti pertransierunt, vt Romanum prorsus exercitum sublaturi. Tunc Narses inflexo sensim porrectòque cornu, phalange facta, equitibus sagittariis iussit, vtrinque in hostium terga sagittas immitterent. At illi iussa exequebantur. ex equis nanque pedites barbaros distantes dispersòsq; , & ex ædito ferire quãfacillimè poterant, & quum non procul ea ex parte hi ab equitibus essent, qui tunc extrema tenebant, hostes haudquam longè astantes & ea è regione, qua & ipsi bellarèt, sagittis erat minus difficile superare, & qui se ex aduerso offerrèt, ferire. Vnde quaq; igitur Francis terga traiciebantur, quũ interea a dextro cornu Romani ex ea regione hostes vastarent & alios, vt qui vtrinque pugnarent, quo factũ est, vt quum nõ ex ordine Romani, sed alterni in hostes ferrentur, & obuium quodcunque fieret, deperderent, barba-

Mirabilis pugna in 9^a Franci ad interuentionem delati sunt, 80. Romanis tantum delideratis.

Pugna descriptio.

*Francorum
in acie insti-
tuenda er-
ror.*

*Herulorum
aduentus.*

*Serages hor-
ribilis.*

ros profusus lateret quemadmodum se tuerentur,
nec vnde nam ictus exciperent, satis considerarēt.
nam quum in Romanos versi hi astitissent, & sibi
quisque duntaxat intenderet, cum armis que, qui
in conspectu essent, manus confererent, sagittarios
equites à se profusus auersos instructosque nondum
conspicati, quandoquidem non pectore cederētur,
sed tergo, quò malorū venissent, nosse nil poterant:
tamenti multis, vt hoc animo agerent, nec locus
quidem daretur subsequente mox vulnus morte.
Nam primis, qui in fronte præliarentur, affatim ca-
dentibus; alij, qui in interiorē acie erāt, prodibant:
quū inque continenter id fieret, cōsumebantur his
copiæ, & magna vis hominum interibat, & ad pau-
citate redigebantur. Interea Sindual Herulique
quum e proximo pugnæ interuenissent, hostibus
obuiam fiunt, qui acie iam excedebāt. cum his sta-
tim vbi ad manus venissent, rem enixè gerebāt: ta-
men illi re subita consternati, insidias veriti, extem-
plo in fugam versi, Herulos transfugas prodicionis
in simulabant. Sindual verò agmine toto in hostem
immissio, temporis nihil intermittendo tamdiu fu-
gentibus instat, quoad partim prostrasset, partim
in fluuium impegisset. His peractis, vbi in acie re-
ducti hi constitissent, locus ille & vacuus in pha-
lange relictus oppletur. Franci itaque perinde reti-
bus inuoluti, vndique cædebantur. nam & ordo ip-
se dissolutus his penitus erat, & se passim & teme-
re consuli inuicem adglomerabant, quum sibi quid
agendum esset, vt in re trepida, nil interno-
scerent. Tum Romani non solum hos sagittis ne-
cabant, sed vnā omnes, qui vel armis contegebantur,
vel lenioris armaturæ milites essent, acrius his
insisterbāt, iaculandóq; & sudes diuerberādo turba-
tos insectabātur, & gladiis obrucabant: haud secus
& equites cornu altero facto in mediū hostes exci-
piēbant,

piebāt, & si qui fortē gladios declinassent, præcipites his insectātib. in flumē deferebātur, & gurgitib. hausti interiebāt. vnde & barbarorū cōinēs eiularus vbique miserrimē morientū audiebatur. demū & Bultinus ipse Francorū præfectus cum vniuerso exercitu ad internecionem occiso occumbit, ita vt Francorū nemo se ad proprios lares receperit, præter homines quinque, qui vtcunq; euaserunt. inter hos & Heruli duo illi & transfugæ ceciderunt. Quo igitur pacto non perspicuum fuerit, luisse hos scelerum pœnas, & maiorē vim aliquam hos affecisse? quandoquidem infinita illa Francorū Alemanorūque multitudo, & cæteri omnes, qui hos consecrati bella gesserunt, sublatis funditus sint: Romanorū verò octoginta duntaxat desiderati, qui primam hostiū impresionem susceperant. In hoc prælio egregie se gessere Romani agminis ferè omnes; sed barbarorū, qui simul belligerassent, Aligernus Gothus, qui & pugnæ interfuit, Sindualq; Herulorum præfectus, & hic nomini inferior factus. Narses tamen omnes laudibus ferre & demirari, quòd eius prudentia fuerint ad gloriam ingentem euecti. Ipse verò victoriam tam clarā & celebrem, non alteri cuiquam antehac duxerim exercitui contigisse: etsi quos fortē quondam comperis non ab similem fuisse cladem perpeffos, quā & Franci hoc prælio tulerint, ob iniusticiam tamen inuenies hos interisse. Datis olim Darij præfectus & satrapes, vbi cum Persarum exercitu Marathonem se contulisset, euerendam Atticam esse censebat, cum hac simul & Græciam vniuersam. Causa eius aduentus quidem nec iusta, sed vti apparet, quum Darium totius Asiæ non caperet magnitudo, molestè ferebat, nisi & Europam insuper occupasset: vnde per Miliadem deuicti cum Dario ipso & principe, & debellati sunt Medi. Fue-

Bultinus ad internecionem cum suis caditur.

Laudata primario duci, Narsis præcipue virtute.

Huius victoria magnitudo.

*Athenien-
sium votū
ante pugnam
Maratho-
niam.*

re nanq; tam multi eo prælio cæsi, vt Athenienses ferant nonnulli, antequam ad bellum inirent, pro interfectis hostibus parem hircorum numerum se Dianæ immolaturos comminatos fuisse, & in eam necessitatem redactos, vt deficientibus hircis, quæ nequirent voti compotes fieri, nec promissa persolvere, vel capras insuper immolarint, nec tamen ad numerum has suffecisse. Xerxes præterea ille & magnus, cum suis mirandis eodem modo deuictus à Græcis est, siue quia insolens esset & nebulosus, & subacturus uenerit qui nil deliquissent, multitudi duntaxat confusus, armorumque apparatibus, rectiore consilio non admodum utebatur. Sed iuste pieque Athenienses fecerunt, qui pro libertate pugnant, & nihil pro viribus omittebant, quæ in rem essent & consultarent & gererent. Lacedæmonij præterea Gylippi aduersus Athenienses trophæa, Niciaque & Demosthenis interneccionem, & mala cætera, quæ apud Syracusas perpeffi hi fuerant, num ob aliam causam facta fuisse cõperturus est quispiam, nisi ex temeritate & iniustitia? Quid enim sibi in aliena Athenienses volebant, qui hostibus omissis, qui pro foribus essent, quam longissime a domo vt ducerent exercitus, & pro Sicilia assequenda iactura afficerentur? Possent quispiam & eiusmodi alias remeritatis & iniustitiæ origines recensere, & quemadmodum hæc auctoribus ipsis offecerint plurimum. Sed de his hætenus.

*Victoriam
comitantur
honor, diu-
tia, lætitia,
triumphi.*

7 Hoc bello peracto, debellatisque Francis, quum tẽpus iam esset, vt in patriam se quisque reciperet; Romani suis, qui in bello ceciderant, pro eorum more ritumque sepultis, lectisque ex occisis hostibus spoliis, facto insuper ingenti armorum cumulo, & eorum pecunia omni auersa, direptisque rebus ceteris, ac præda onusti, præana canentes, læti & alacres coronatique ante præfectum ordine incedentes Roman

mā venerunt. Poterat circa Capuam quisque campos spectare cruore ac sanie diutius inūdasse, & proximum flumē excessisse iam ripas; quia ultra quam ferre posset, hostium cadaueribus repletur. Mihi verò ex incolis quidam nonnulla elegia recitauit in vnam insculpta lapideam, sub Casilini fluminis ripaslocatam, quę huiusmodi sunt: *Aquas Casilini fluminis mortuis grauatas suscepit Tyrrheni maris littus, quādo Francorum gentem occidit Ausonius ensis, ubi misero hæc gessit morem Bultino. felix etiam iste fluctus, & erit barbarico pro trophæo diutine eructans sanguinem.* Id epigramma siue in vero lapide fuerit insculptum, siue aliās vtcunque celebre sit, ad me peruenit: haud tamen diffido fuisse hoc modo inscriptum. erat nimirum eorum fortē in monumentum, nec sanē ingratum, qui in ea congressione & bello fuerat. Interea Romanis renunciatur, quemadmodum Veneriæ cum Leutharis suisque omnibus actum fuisset: vnde quum ciues ipsi, tum & exercitus triputia passum & panegyricos ludos prævoluptate agebant, perinde nihil his esset hostile de cætero occursum; sed futurum, vt pacifice in posterum, & per quietem ducerent vitam, quandoquidem vbique deperditis Italiæ inuasoribus, minus putarent alios se de integro inuasuros. & vulgo quidem hoc animo hi agitabant, vt qui vera contemplari haud sat nossent, sed deliciis inuoluri ad voluptatem omnia & pro arbitrio iudicarent. Narsesi verò ex æquo omnia meditati, vt rerum imperiti & planē desipientes hi videbantur, qui non ultra necessarium ducerent, alios sibi subeundos esse labores, sed ad vitæ mollitiem potius relabendum, relinquebatur ergo, vt arbitror, pro vini vt amphora scutum & cassidē darent, adeo hi superua canea & inutilia in posterum arma fore rebantur. Narses tamen, qui decenter cuncta calleret, iteratō

*Epigramma
reperitum de
clade Fran-
corum.*

*Vulgi post
victoriæ
socordia.*

*Nescit mens
humana ser-
uare modum
in rebus se-
cundis.*

*Boni ducis
post victoriā
cogitationes.*

*Boni ducis
post victo-
riam cogita-
tiones.*

fibi cum Francis suscipiendum omnino bellum existimabat. vnde quammaximè verebatur, ne Romanorum ocium iners corrumpere animos ita, vt si rursus esset in aciem prodeundū, segnitie marcentes pericula declinarent, quod sanè haud longe post erat futurum. idcirco statim exercitu conuocato, ad continentiam & fortitudinem militum animos transferendum, insolentiamque immodicam præcidendam, orationem huiusmodi præcipuam habuit & elegantem.

*Marselis ad
milites con-
cio, qua eos
hortatur vt
insolentia
repressâ cõi-
nentiam &
fortitudinẽ
solant.*

Qui temerè & non aliàs quondam felicitatis participarunt, non indecenter hos duxerim ad rerum imperitiam declinare, insuetudinèque pertereri; & tunc maxime, quum de improviso, & præter dignitatem se aliquid offerat. Vos verò, ò viri, quam excusationem aut pretextum opposituri iam estis, si quis vos forsitan inconstantie & leuitatis insularit? num illud dicturi, quia nunc primùm victoriam degustastis, non antehac vincere assueti? Vos tamen Totitam Teiãque præfectos, & vniuersam Gothicam nationem quam longissimè propulsastis: nunc verò supra vires fortunam periclitamini. Quenã enim felicitatis magnitudo cū Romana poterit gloria comparari? Est sanè nobis imatum & patrium, hostes continenter peruincere. Vincite ergo, & non minus, quàm vestra ad vincendum dignitas postulat, nec præter decus, rerum experientiam imminutam præstate. horum nanque vos decorum participes facti iam estis, non ex ocio aut voluptatibus, sed labore continuo, & sudore, & in adeundis periculis studio & exercitatione. Quocirca insistentium his erit, quibus antea insueuistis, nec solum oportet præsentibus delectari, sed futura prospicere, vt vel eã pari felicitate sequantur. Ista verò haudquaquam considerantibus, nec firmior erit rerum prosperitas, sed fortuna in contrarium versa, vt sepe aliis contigit, mox immutabitur. Et Franci ipsi ex his, quæ sunt recens perpesti, vobis sint documento, quibus demeritis non invidia vos gloriamini. Hi namque, eorum rebus rectè agentibus,

*De futuro
anim decet,
esse sollicitos.*

agentibus, in insolentiam versi, bellum aduersum nos susceperunt, quum nil prouiderent, quam falli spes solet. sunt enim sua potius temeritate, quam nostris armis deperditi.

Indecorum igitur vos viros Romanos his ipsis affici malis, quibus & barbari; & non magis sapientia hos superare, quam robore. Non enim quis vestrum existimet, nihil impoſterum hostile nos inuasurum, uniuersis iam hostibus trucidatis. Quod sane etsi ita se habeat, haud tamen idcirco mores sunt immutandi, nec decus pristinum omitendum. accedit etiam, quod vestrae opinionioni praesentium rerum naturam conuenire posse comperturus est nemo. Francorum namque id genus, & vi hominum ingenti abundat, & late diffunditur, in rebusque bellicis est probe exercitatum: istorum pars quaedam, & paucula, quos vicinus, sunt; adeo ut illorum iactura non istos perterreat, sed in iram potius concitarit: unde haudquaquam futurum est, ut quiescant, vel acceptam iniuriam et tacitam ferant; sed maiores in nos ducturi sunt copias, et bellum haud longe post illaturi. Nunc itaque, si id fore videtur, reiecta securdia ad bella gerenda acrius longe, quam antehac, animos reuocate; & eo magis, quo longe maiora, quam praeterita fuerint, futura sunt expectanda. vobis namque ita agentibus, si illi quamprimum irruerint, paratos aggredientur, & eo in statu, ut ad cogitandum, quae in rem sunt, nulla mora indigeatis, quod si forte cessauerint, (nam dictum esse utrumque velim) nostra sunt tamen in tuto mansura, & quamoptime videbimini vobis rebusque vestris consulsisse. His Narses Romanos commonefecit. cepit mox omnem exercitum pudor, furoris pristini poenitentem: quo factum est, ut negligentia prorsus eiecta, & depullis, quae praeue iam senserant, ad patriae consuetudinis decus redierint.

8 GOTHORVM autem agmen ad hominum millia septem bellicosorum, qui plerisque in locis Francos bello adiuuerant, quum Romanos crederent haudquaquam se missos facturos, sed non

Indecorum est in rebus prosperis non sapere, & partum decus amittere.

Timendi sunt haec ingeniosi, manu prompti, & cupidius vindicta.

Pericula futura animo prouidenda.

Eloquentis veritatis efficacia.

Gothi, qui Francos in Italia pertraxerant, nouas mouerunt turbas. Inquirerorum ingeniorum typum.

longe post incurfuros, confestim in Capfum oppidum se receperunt. Erat sane validus hic & munitissimus locus, vt in ædito & præcipiti situs, præcisissiq; vndique & exantibus faxis protenditur, ita vt hostibus sit haud facile peruius. huc Gothi quâ se recepissent, in tuto se fore rebantur, non enim his quoquam pacto animo inerat Romanis se dedere, sed totis virib; impugnare, si qui forte contra se irent. & hos quidem vir barbarus concitabat eorû dux factus, Regnares huic nomen, haud tamen Gothicę gentis, nimirum qui Brito esset, (Hunnica natio Britones sunt) sed alioquin vir acer is erat & vafer: & vtcunque vires iam nactus agmini præerat. renouandi aduersus Romanos hunc bellû cupido inceserat, vt ex eo ceber fieret. Exemplo itaque Narses cum vniuerso exercitu ad hos oppugnandum processit: quumque minime posset castello ex incurfu appropinquare, & loco nollet difficili bellum is gerere, in obsidionem mox circumfedit, dispositis circumquaque custodiis, ne quid inueheretur, neve quò libitum esset, illi abscederet. Ex his tamen haud magno afficiebantur barbari detrimento, quum in oppidum necessaria omnia & magnam vim pecudum iam antea importassent: sed alioquin moleste ferebât Romanorum obsidionem, inde corumq; fore rebantur, si moram ibi hi diutius traherent, & ipsi in mediocri præsidio coërcerentur. eruptiones tamen crebras hi factitabant, si inde posset Romanos propellere, sed nihil memoratu dignû gessere. Interea transacta iâ hieme, & vere incipiente, barbarorum præfectus colloquendum de præsentibus reb; cû Narsete necessariû duxit. permissum itaque, vt cum paucis ad destinatum colloquio locum veniret. vbi eò conuentû, plerisque de rebus disceptatione iam facta, vbi Narses iactari iâ & inolescere barbarum vidit, & magnificis verbis

nimum

*Britones
Hunnica
natio.*

*In opprimē-
dis nouis
urbis Nar-
setis pruden-
tia.*

*Colloquia cū
perfidis ho-
minibus pe-
viculosa.*

nimum sua efferre, conuentum mox soluit, de cæteroque ne se adiret prohibuit, illumque ad suos re infecta dimisit, in sua & priori conditione mansurū. Tum barbarus ubi in collem euasit, nec longè ab oppidi muris abesset, grauiiter ferens quòd nihil sibi pro spe successisset, sensum & clam arcum intendit, & in hostem versus sagittam in Narsetem immisit: qua aliò spem præter delata, & neminè offeudente, consecuta est statim barbari hominis nequitiam pœna. Siquidem qui circa Narsetem tunc temporis erant satellites, illi ob audaciam ira succensi, emissis sagittis letali vulnere miserū affecere, quo enim pacto non erat id perpeffurus, qui tam audax facinus, & tam nequiter admisisset? Vix itaque ille in castellum per suos relatus, & biduo uiuens inglorius è vita excessit, & hunc barbarus habuit temeritatis & perfidiæ exitum. Hoc mortuo Gothi, (non enim de cætero se obsidionem laturòs existimabant) Narsetem precibus fatigarunt, vt fide data incolumes se abire permitteret: qua re iureiurando firmata, seipfos & oppidum tradidere. Tunc Narses integros omnes seruauit, & quia facturum se ita iurauerat, nec æquum fore decerneret, victos crudelius trucidari, ne tamen iteratò res innouarent, Byzantium omnes ad Imperatorem transmisit. Dum hæc agerentur, Theodobaldus adolescens, qui Francis Italiæ proximis imperitabat, vt supra diximus, miserrime iam ex humanis excesserat: morbo, quo afficiebatur, confectus: Childebertum uerò, Clothariumque, vt generis propinquitate quamproximos, ad hæreditatem leges uocabant. hos inter ràm grauis contentio nata, vt non multum abesset, quin tota natio deleteretur. Childebertus grandis iam natu erat, senioque & ægritudine tenebatur, atque adeo, vt emaceratum haberet & tabidum corpus: liberos mares nullos susceperat,

*Ragnares
fraude Nar
setem trasi
cere nititur.*

*Fraus in ca
pit per fidi
conuertitur.*

*Gothi se de
dunt.*

*Egregius
dux stat
promissis.*

*Francorum
fratrum dis
cordia. Om
nis potestas
impariens
est conser
tis.*

qui sibi essent in imperio successuri, sed ad filias rediisset hæreditas. Clotharius verò adhuc validior erat, & non multum ætate propectus, sed rugare tamen primùm ei facies cœperat, iuvenes huic filij erāt, & ad omne facinus promptiores, & qui rē aggredi iam incepissent, apertiusque inter se consultarent, patrique identidem dicerent, haudquamquam Theodobaldi bona esse per se omittēda, præsertim quum vel Childeberti ipsius imperiū, quia exactæ ætatis iam sit, ad se suosq; liberos esset haud longe post recasurum. Haud tamen spes eos fefellit. nam senex ille sua sponte his regno cessit. verebatur nimirum, vt arbitror, alterius vires, & declinare inimicitias cupiebat, ipse tamen paulopost vita excessit. vnde Francorum imperium ad Clotharium integrè statim peruenit. Itatorum itaque Francorumque res ita se tunc habuere,

*Deus si
sistentat, pa-
tiens si non,
iustus esse
creditur.*

*Beryti rui-
na.*

*Berytus,
schola iuris
civilis Rom.*

9 TEMPESTATE hac ipsa, maturis iam frugibus Byzantiæ & aliis plerisque in locis terra vehementius mouit, atque adeo, vt ciuitates quammultæ tam insulares, quam continentis derepente quassatæ euerterentur, habitatorésque funditus interierint. vnde Berytus ciuitas illa pulcherrima, Phœniciæ maximum ornamentum, prorsus deonestata prostratur, & inclyta illa & celeberrima mira varietate antehac ædificia corruere, ita vt præter pauimenta nihil serè sit reliquum factum. multi mortales vt incolæ, ita & peregrini ruentium ædificiorum mole oppressi occubere: haud secus & iuvenes alienigenæ quidam, & sanè ingenui, & quamoptimè eruditi, qui perdiscendarum legum de causa Romanarum ea in vrbe commorabantur, cui id patrium erat, & perinde munus præcipuum, legum apud se vt haberet studia constituta. Hac ciuitate deleta, qui leges docebant & cladi superfuere, Sidonem propinquam vrbem se transtulerunt,

lerunt, quousque Berytus exædificata iterato iam
 starec. inlaurata tamen haudquaquam prioris spe-
 cimen præbet, tamen si recognosci sat queat; pristinam
 illam hanc esse Berytum. Per id temporis & in vasta illa
 Alexandria vrbe, quæ ad Nilum flumen est sita, sensus quidam eius turbinis fuit, bre-
 uis tamen & pauculus, nec omnibus cognitus: vnde incolæ omnes, & præcipuè iam ætate prouectio-
 res, pro ingenti miraculo quod contigit habuere, quum ibi antehac nunquam terræ motus fuerit: præ
 formidine tamen omnes re mira subita consternati, in publicum se effundebant: & me simul,
 qui ibi tunc legum & eruditionis gratia aderam, etsi parui motus terror inuasit, & eo magis, quia mecum
 tacitus cogitarem, Alexandria ædificia nec firmiora esse, nec satis ampla, nec posse vel ad breue cõ-
 mora subsistere, nimirum quum extenuata hæc sint, & sub vno lapidum contextu extructa: qui timor
 haud sanè superuacaneus videbatur, quum vel viri literatissimi eodem pauore, non præteritæ ad-
 eo concussionis de causa, quàm futuræ detinebantur. hi namque exhalationes quasdam esse asseuerabant,
 inflatiores quidem & siccas, infra terræ concavitate coercitas; & quia non facile euaporarēt, in
 interiorem terræ has partē violentius conuolutas vniuersa
 superstantia commouere, quosque tandē impetu violento cõpressionis in apertum ferantur.
 Hi præterea, qui pro rerum natura ista edisserunt, Egypti terram affirmāt suapte natura nil posse, ve
 humilem quidē & planam, nec confragosam, inflari spiritibus, eosdēmq; præ eius fragilitate crebrius
 eructare, si hos fortē admiserit. Sed quum opinatio ista, etsi non fortē iniquior esse deprehenderetur,
 arguebatur tamen haud satis iam firmitatis: vnde non iniuria cæteri verebantur, ne in contrarium,
 vt aiunt, his cederet titulus, & in discrimine foret;

Supra naturam quælibet agit natura author.

Alexandrina legum Academia.

Literatorū de terra motu sententia.

De terra motibus Aegypti dispositio.

*Agathia de
causis terra
motuum
sententia.*

*Terramotu
in insula
Co.*

*Mari effu-
sio.*

vt non solum Ægiochum Iouem experirentur, sed & terram quatientem Neptunum. Sed si forte Ægypti pars quatatur, profecto non deerunt, qui eius motus & causam satis percalleant, nec alia de futuræ sint rationes, quibus quæ de terræ vaporibus hi senserint, confirmentur. Mihi verò videntur, quantum homini spectare licet, argumentis fretis, vt recondita intenoscat, non omnino à verisimili decentique hi aberrare, à verò tamen quammaximè. Qui enim ad verum nouerit quispiam, quæ minus videntur, & superna esse fat constet? Nos verò contenti erimus, si cognitione eousque prouehimur, vt non ignoremus, diuino quodam & potiori consilio fuisse omnia instituta, sed naturæ principia simul & morus, & singulorum quæ sunt, causas contemplari, & ratione quadam scrutari, & si nõ omnino inutile, haud tamen ingratum fore existimandum est. At opinari, & pro indubitato habere, quemadmodum attingi, quæ vera sunt, possint; vereor vt insolentia ea res sit, & rudior longe, quam duplex sit ignorantia. Sed de his satis: & iam redeat vnde digressa paululum oratio est. Eodem igitur tempore & Coi insulæ in Ægæi maris terminis sitæ, terræ motu concussæ, pars minima quedam seruata est, cætera solo prostrata. variis nanque & fidere excedentibus affecta est malis. mare siquidem in immensum euectum, proxima littori ædificia merse prostravitque, cum hominibus ipsis, & rebus: tum magnitudo ebullientium fluctuum, hisque in altum euectis, vbi redire in se non poterant vortrices, vniuersa protinus diruendo sternebat; ciues verò & incolæ omnes, siue in templis hi confugissent, siue domi manerent, siue alibi in vnum coissent, seruatis paucis, interiire. Mihi nanque ex Alexandria Byzantium tunc temporis nauiganti, in eam insulam fortè delato (est nanque in eo transmissu

missu sita) miserum id spectaculum fuit, atque adeo
 vt verbis explicari haud sat possit. nam ciuitas o-
 mnis in terræ cumulum & sanè immensum reda-
 cta iam erat, lapides dispersi passim iacebant, itém-
 que columnæ diffractæ, tignaque præcisa, & pulue-
 ris vis rãta supernè deferebatur, vt aërem sic obscu-
 raret, vt ne vel publica loca & viæ internosci facile
 possent. domus tamen perpaucæ integræ stabant,
 non calce & lapide, vel eiusmodi materia structæ;
 sed crudo, puróque, & argillaceo latere fabricatæ:
 perrari homines comparebant, & hi mœrorem præ-
 se ferentes, & summissis in terram capicibus, vt qui
 de vitã iam desperassent: & quod ad cætera mala
 accesserat, dulces & potabiles aquæ sua & puriore
 natura priuatæ, falsiores iam redditæ erant & im-
 potabiles. cætera verò ita solo prostrata, vt ciui-
 tati ad ornamentum nil reliquum esset, præter
 indicium illud Asclepiadum nomen, & quod
 de Hippocrate incolæ gloriantur. Ista igitur
 commiserari, non alienum ab humana natura vide-
 tur: mirari verò atque adeo perterriti, hominum fo-
 ret, vetera haud satis callentium, & qui nec planè
 intelligant loca ista inferiora suapte natura varia in
 se mala continenter suscipere, quandoquidem &
 sæpe aliàs quondam sic terræmotu ciuitates deletæ
 penitus sint, vt veteribus colonis amissis, per alios
 fuerint habitatores denique restitutæ. Tralles ciui-
 tatis olim in Asia, quæ Chora nunc dicitur, iuxta
 flumen Mæandrum sita, Paphlagonum quondam
 colonia fuit. hæc Augusti Cæsaris tempore terræ-
 motu quassata euersaque funditus est, ita vt ei nil
 integrum relinqueretur. Hoc modo calamitosius
 ciuitate iacente, hominem quempiam ferunt ex
 his, qui suo labore terram excolunt, Chære-
 mon illi erat nomen, magnum in modum eius
 ex casu mœrore affectum, quum non diutius illius

E E. ij.

*Agathiam
 restu ocula-
 tus specta-
 culis miser-
 rimi.*

*Iudiciorum
 Dei esse-
 Aus.*

*Asculapi-
 darũ in Co-
 familia.*

*Hortum iu-
 dicatorum
 Dei conside-
 ratio.*

*Tralles g-
 uersa ter-
 ramotũ.*

*Chæremon
 pro patria
 longum iter
 suscipit.*

ruinam tulisset, rem sanè miseram & incredibilem peregisse; quandoquidem nec longitudine viæ, nec rei magnitudine, quam esset à principe petiturus, nec periculis subeundis absteritus, (præsertim quum esset pro incerta fortuna, domestica relicturus) à cæptis hic desistit, vel aliud quicquam, vt homines solent, animo agitabat, quo sententiam immutaret, quum illi non iam Romam eundem tunc esset, sed Cantabrorum circa mare Oceanum perenda loca, (eò nanque Augustus contenderat, gentes alias debellaturus) vt illi, quæ iam contigissent, renunciaret: vnde imperatoris animum dicunt ita persuadendo cepisse, vt protinus septem electis ex vrbe consularibus & primoribus viris, iussisque cum magna vi hominum in Coloniam ire terræmòru excussam, tradita his ingenti pecunia, urbem iteratò extruxerit, ita vt vel ad id temporis exædificatæ forma seruetur. Nunc itaque eius vr-
*Augustus
Tralles in
flauras.*
*Romanorū
colonia.*
*Trallium
antiquita-
tes.*
 bis ciues haudquaquam Pelasgi, vt olim, de cætero sunt; sed Romani potius nuncupandi, tamen si vocis sonus in Græcum sit, & hunc Articum, versus, qui enim aliter fieri id poterat, quum finitimi Ionū sint? Hæc autem ita se habuisse, argumento sunt ciuitatis annales, nec secus & titulus, quem ipse equidem, quum eò forè me contulissem, perlegi; & in agello quodam vrbi propinquo, vnde oriundus erat Chæremon, Sidirus est loco nomen, ara erat & vetustissima collocata, in qua olim (vti apparet) Chæremonis statua insidebat, nunc tamen in ea nil prorsus videtur inpositum. Erat præterea elegion aræ adhuc his verbis insculptum; *Fraçta ter-
 remotu iam patria, Cantabriam Chæremon mox aduolauit, aduolutus pedibus gloriosam excitauit Trallim, olim sic vocitatum, pro quibus hanc illi statuam fecere propinqui, vt ere merito astructam hanc referant gratiam.* Trallianorum res hoc pacto habuisse se creditur.

Haud

Haud secus & alias in Asia ciuitates, vt Ionicas, ira & Æolidas per id temporis quàm multa fuisse ex terræ concussione perpeffas, sat constat.

IO SED ea mihi nunc omittenda, & prosequenda quæ dicere cœperamus, ad Persarumque prælia cum Romanis in Lazico agro eodem hoc tempore gesta transeundum. Nam inter Romanos & Persas iampridem maxima sunt bella iniça, ita vt crebris incurfionibus alternis agros popularentur & deuastarent, nunc repentinos machinando insultus, nunc copioso exercitu in aciem apertius prodeundo, ita vt etfi paulo antè fecisse inducias viderentur, hæud tamen omnino pacifici erant, neque vbi que bella cessabant, nisi Orientem versus, & circa Armeniæ fines, vbi vtrisque sancita pax erat firmior; circa Colchos verò prælia gerebantur. Lazique quondam Colchi dicebantur, & hos illos esse perspicuum est, de que his ambigit nemo, qui Phasidè fluium & Caucasum montem aduertat, & accolas effuse his circumiectos. Ferunt autem Colchos Ægyptiorum fuisse coloniam, siquidem longe prius, quàm Iasonis & eorum eò nauigatio fieret, & antequam Assyrij potirentur imperio, antè que Nini & Semiramidis, Sesostrim quempiam tradunt Ægyptiorum regem, ingenti suorum coactò exercitu, vniuersam Asiam peruagatum: vbi eam euerit, ad id loci venisse, eodèmq; reliquisse agminum partem, vnde Colchorum id genus deriuet. id ipsum Diodorus Siculus asserit, & alij multi, qui res gestas veterum conscripserunt. Higitur siue Lazique, siue Colchij, siue Ægyptij in aliena locati, nostra ætate bellis vndique diuexantur, & multa ipsi iniere certamina, eorumque de causa oppida nonnulla solo æquata sunt. Chosroinque Persarum regi opportunioribus quibusdam ea e regione Colchorum locis præoccupatis,

E E. iij.

Quemadmodum certantibus vtriuque mare concutitur: sic regibus sibi aduersantibus populis vexantur.

Lazique quondam Colchi.

Colchi Ægyptiorum colonia

Mutationes varia in populorum conditionibus.

Persicus rex Lazorum loca quædam occupat.

*Cur Lozes
Iustinianus
defenderit.*

*Victoris po-
tentis pro-
speritas a-
lius princi-
pibus est
formidabi-
lis.*

*Initium sue
historia un-
de sumat
Agarbias.*

Telesis.

haudquaquam est visum semel armis parta relin-
quere, sed potius Colchidis quæ reliqua essent, sur-
ripere animo inerat. Iustinianus autem Romano-
rum tunc Imperator Gobazem Lazorum regem,
gentemque omnem, vt sibi obedientem atque bene-
uolam, ita & de deo secum eadem sentientem,
vt volenti cuique diripiendam iam proderet, nec
ferendum quidem, nec æquum fore censebat; sed
longe magis enitebatur, vniuersis vt viribus hostes
inde propelleret. Ac illud animo agitabat, atque a-
deo verebatur, ne si bello forte vincerent Persæ,
regionemque omnem suæ facerent ditionis, nihil
his foret impedimento, quo minus in Euxinum
pontum intrepidè nauigent, interioraque omnia
imperij Romani percurrant: vnde ingentes & bel-
licolissimas copias circa Colchos constituit, hisque
& duces præfecit quamoptimos. Bessas nimirum
Martinusque, & Buzes eas ductabant, viri vt sum-
mi, ita & bello exercitatissimi, cum his & Iustinum
Germani filium iuuenem admodum misit, sed rei
bellicæ non imperitum. Nunc verò quæ Merme-
roës Perfarum præfectus antehac gesserit, quum
de his ad id vsque loci Procopius rhetor satis per-
scripserit, prætereunda videntur. Sed quum præ-
sentis historiæ hinc mihi initium sim desumptu-
rus, decentius erunt, quæ subsequuntur, his coap-
tanda. Muchirisim itaque præfectus Perfarum
Mermeroës & Coataxim oppida petit, ea mente,
vt locorum difficultate superata, se infra Phasi-
dem amnem reciperet, vt re subita Romanis per-
terrefactis, tentaret si qua posset castella in pote-
statem redigere, quod tamen quum palam incederet,
& in hostem veniret, fieri non poterat. Martinus
nanque præfectus cum suo exercitu ad Telesiam
stationem habebat, (est autem Telesis oppidum
validum quidè & munitissimū) ibique saltus diligē-
tissimè

tissime asseruabat. Erat præterea locus ille aditu difficilis, & qui è proximo peri non posset. nam & præruptæ illi sunt rupes, & saxa vnde quaque præcisa, inuicemque in seipsa vergentia, ita vt angustissimam subiectam semitam redderent, aliundè que oppidum, nisi hæc, adiri non poterat. nã & circũiecti campi palustres nimium sunt & limosi, ex altera parte densiores syluæ arbuſtæque extantia, vt vel expedito nulli hæc pateat iter, nedum armatis agminibus. Romani verò quã laboris nil intermitterent, sicubi fortè locum iamunitum & peruium inuenissent, stipitibus & faxis reficiebant, & enixè huic operi insudabant. Interea Mermereòs meditabundus & dubius hisce in rebus, quid opus factò nã esset, quã diu secũ versaret; subit animum cogitatio, quòd si vtcunque Romanorum præsidium folderet, & sensim propelleret, non omnino esse se perfecturũ, quæ ad demoliendum clausum iter parasset. nã hostibus saltus continentissime infidelibus fieri non posse existimabat, vt hos superaret, & illos peruinceret: sed si fortè abscefferint, id solũ relinqui, vt locorum iniquitatibus mederetur, & difficile itinerum aditus vt peruios redderet, quòd vtique non impossibile factũ fore rebatur. Sperabat namque, nauante multitudine operam, & præcisa materia, repurgatisque saltibus, & excussis sublatisque demum obicibus, non difficulter se transiturũ. Verũ vt iam perficeret, quæ animo agitarat, hæc excogitauit fallaciam. graui & insanabili morbo se teneri dissimulauit, cuius vt impotens mox lecto decubuit, & perinde grauiter ferens hũc casum, flebiliter querebatur. Huius rei fama totũ per sua sit exercitũ, præfectum grauiter ægrotare, atque adeò, vt in proximo illi sit moriendũ. Id tamen, vt in re erat, haudquaquam his creditum est, qui quæstui haberet suorum proditionem, & hostibus oc-

Locus sepe non minus prodest quã virtus.

Mermereòs Perse consiliũ.

Facinorum militarium ea esse minoris momenti censetur qua pro palam & per vim patrantur, his qua prudenter, & ex occasione.

Mermereòs morbum simulat.

culæ omnia aperirent, quæ gererentur. Sed præfectus, quid sibi vellet, pertinacissime occulebat, atque adeo, ut ne ad amicissimos quosque illud adveniret, nam qui Romanis id rei significarunt, ædita & sola in vulgus fama facile falsebantur, & Romani ipsi facilius his fidem præstabant, neque adeo nunciis movebantur, quam quia sic fore peruellēt. vnde remissa fortiore illa & diligenti cura, seignius custodias faciebāt. paucis post diebus Mermeroem

Astutē admodum de morte sua famam spargi curat.

obfisse mortem his nunciatur. Nam interea in domicilio quodam sic delituerat, ut vel apud familiarissimos, qui rei dissimulatiæ essent nil conscij, mortis suæ opinio vicerit. Tum demum Romanis superuacaneum fore est visum, ad saltus tutandos multum de cætero vigilare, vel labores suscipere: vnde relictis quos iam obstruxerant locis, & simul in his insudatis operibus, omnem solertiam in seignitiam commutarunt; quandoquidem noctibus somnus æquando, locis immorando amœnioribus, nec exploratores præmitterent, nec quæ in rem essent exequerentur: nimirum quia Persas existimarent, ut antehac rei bellicæ imperitos, in se nunquã ituros; sed ab se procul potius abituros. His omnibus

Turpissimū in bello, dicere, non putabam.

Mermeroēs reuivisset, non ut delitiis vacaret sed ut prudenti celeritate hostes interciperet & euerteret.

Mermeroēs cognitis, rem aliquandiu dissimulatam præter spem omnium patefacit, ac Persis visendum se talem præbet, qualis antehac fuerat, confestimque copiis omnibus quanta potuit celeritate motis, itinerum difficultatibus (ut antea cogitarat) perquam bene dispositis, oppido appropinquavit: & iam proximus erat, Romanis pro rei miraculo animo consternatis, nimirum quum de improviso oppressi tutari se minime possent.

Martini fugæ. Ignavia pendium.

II Tunc igitur Martinus deserere prius locum decreuit, quàm ad se Mermeroēs penitus peruassisset, & ingenti malo, quos deprehendisset, Romanos afficeret. Quo enim hi pacto, quum perpauci essent,

tantam

tantam hostium multitudinem sustigissent, & nō statim obruti potius deperissent? Hac itaque arte deuicti à barbaris turpiter discessione facta Romani ad suos se receperunt, qui cum Bessa & Iulino tunc essent haud longè à Telesē positis in campo castris, nam inde septen: stadiis aberant, quo in loco præter venales ollas nihil operis exercetur, è quibus & loco est inditum nomen, nam Ollaria dicunt Latini, nos Chytropolia. Sed quum ad exercitus quam multi fuga prærepta. Martinum iam præuenissent, denunciassentque hostium celere & futurum aduentum, seque in tuto iam recepissent; præfecti omnes communi consilio decreuerunt, hostes expectandos ibidem esse, instruendâsque acies, & his strenuè obistendum, si progredi pergant. Erat inter duces exercitus vir sanè clarissimus Theodorus, qui Zanus genere, sed apud Romanos nutritus, barbaricos mores, quos è patria ceperat, iam planè depositos, dexteritate quadam ornauerat. Is igitur suo cum agmine (non enim minori numero, quam hominum quingentorum, & suæ gentis hūc milites sequebantur) circa Telesim stationem habebat, per Martinum iam iussus, ne prius inde abscederet, quam hostes vidisset iâ irrupisse, & quoad fieri posset, numerum imaginando completeretur; ac demum cognosceret, quid nam his viriū, quidve animi esset. Tum ille, vt ad omnia audax & industrius erat: iussa exequabatur, & hostium copias infra præsidium adesse iam conspicatus, satis gnarus non eotenus staturum hostem, sed bellandi percupidum fore, confestim loco abcessit. in ipso itinere quum Romanos non paucos deprehendisset, non rectâ ad Chytropolia contendentes, vti erat iniunctum, sed in Lazorum domicilia impetu facto, hordeum & alia id genus diripientes, vt eos abduceret, nitebatur; & in eorum temeritati

Necesse est ad fugam parati sint qui duces suum de sperare sentiunt.

Magna fruitur gloria qui in statione commissa peruerans exercitus clade auertit.

Præda cupidi milites periculum imminens aut neglectus aut nescius: unde paulo

obuiam iret, qui planè nescirent, quibusnam in malis tunc essent. Itaque qui gulæ erant nõ admodum dediti, nec omnino deperditi homines, vbi potiora moniti didicissent; Theodorũ mox sequebatur, & sensim se referebāt. Interea Persæ de improviso superuenerunt, & Romanorum nonnullos militum ex insperato obruncant, cæteri cursu citato in fugam versũ abibant, derepentẽque in suorũ castra cum trepidatione & eiulatu irrumpunt; atque adeo, vt omnes re subita pauefacti, & præformidine tumultuati præter modum, sic trepidi confluxerint, vt vno agmine castris excederēt. Tunc præfecti (nondum enim instruxerant copias) veriti ne sibi & imparatis insisterent barbari; spreta priori sententia, (non enim in re trepida, quid acturi iam essent, offerebatur; quandoquidem de presentibus consultare nec tempus ipsum permetteret, præsertim omnibus animo confternatis) motis confestim e campo castris, coactisque in vnũ iã copiis, instrenuè, incõpositique ac pro arbitrio ferebatur, & à cõtinente cursu nõ prius hi destitire, quã ad insulã peruenissent. abest autem hæc à Telese insula quinque; summũ parasanges. nam tantũ viæ perstreui illi vna die emensi sunt & fuga celerrima. Parasanges autẽ, vt Herodoro & Xenophonti videtur, triginta stadia sunt: iuxta Iudæos verò & Persas, vno & viginti stadiis terminatur. Et ipsum id sentiunt Lazi, & iure, vt arbitror. nam & apud hos baiuli, vbi singulos parasanges pertrãsiere; & onera, quæ gestant, deponũt; & ipsi parũper quiescunt, aliis in ferendo vicissim onere succedẽtibus: idque quoties facitãt, eodem spatio itinera metiuntur & interrumpunt. Vt cunque rum parasanges dicãtur, stadiis centum & quinquaginta disingitur hæc ab oppido insula. Est autem huius insulæ locus placide munitus & peruius, amniũque aquis fluentibus

*Romanorũ
surpas fuga.*

*Degeneres
animos ti-
mor arguit.*

*Parasanga
quantum
habeat spa-
rij.*

*Quantum
quisque ti-
met, tantum
fugit.*

bus circumactus: siquidem Phasis & Deconus flumina è Caucaſo monte diſunctim fluentia, & à principio magno diſtancia interuallo, locorum cogentè ſicu, ſenſim próxima fiunt adeo, vt abinuicem non longè ferantur. In ea intercapedine molientibus foſſari Romanis, & Phafidis aquis in Deconi alueum demum transfuſis, ex ea inſulæ parte, quæ in Orientem vergit, amnes vtrique in vnũ coeunt, & locum cingunt. Proin rurfum quum vario diuerſoque curſu ſe inſinuando inſlectunt, haud ſanè parua terrarum ſpatia complectuntur. Descendendo verò ad occidentem ſolem, & prolabendo ſponte conueniunt & commiſcentur, ita vt omne, quod ab his intercipitur, inſula fiat. Hic igitur coeuntes Romani immorabantur.

12. MERMEROES verò, vbi ad Ollaria tandem peruenit, abſentium hoſtium cum obiectis etiam contumeliis irriſa diu ignauiam, ſtatuit non vltra ſibi progrediendum, nec inuadendam inſulam eſſe; quandoquidè in hoſtili nec tantis exercitibus ſubminiſtrare neceſſaria poſſet, nec alias obſidionem parare: vnde retrò ad Teleſim, & eas locorum iniquitates redeũdum haudquaquam cèſebat. Itaque paruis nauigiis ad id ipſum paratis, cratibus pluriſque ſuperimpoſitis Phafidis ripas conſternit iungitque, & ponte perinde facto, intrepide & nemine obſiſtente exercitum traicit. & Perſas quidè, quos in Onogori locauerat oppido, quod ipſe in loco Archæopoli circumiecto aduerſus Romanos vt propugnaculum ſtruxerat, magno vt animo eſſent hortatur, & aliud huic præſidium addit, omnibùſque ibi, quoad fieri potuit, communitis; retrò ſe ad Cotaſim & Muchiriſim caſtella recepit. tum derepente morbo correptus grauiſſimo, maiori exercitus parte & validiſſima ſuis ibi rebus relicta præſidio, ſe in hiberna tranſtulit, ad

Fugaces & ignauios i-gnomina deſiſſioque ſequitur.

Mermereo Phafidem ponte ſungit.

Vita humana vanitas.

*Nuka est
autforti aut
ambocillo le
vhi fuga.*

*Eiusdem
virtus.*

*Et elogium
summo duci
conuenient.*

*Sepultura
Persica.*

*De hominū
moribus, in
morte apud
Persas iudi-
cium.*

urbemque Mischitam (id urbi nomen) vix tandem delatus, quum vim morbi pati non posset, ibidem tunc demum Mermeroë obijt mortem; vir sanè apud Persas, vt præstantissimus, ira & honoris apud suos plurimum consequutus. valebat nanque maximum in modum consilio, rei que bellicæ peritissimus erat, & animi præstabat is magnitudine. nimirum & si effretæ ætatis iam esset, & iam pridè duobus pedibus captus, nec vehi equo iam posset, in lahoribus tamen haud secus ac robustissimus iuuenis versabatur. neque hos quidem refugiebat, sed impetu facto prodibat in aciem, ita vt hostes turbaret, suosque vt fortiter facerent, admoneret; hortando iubendoque, quæ in rem essent quamoptimè disponebat, referebatque laudis plurimum hostes vincendo: vnde *perspici potest, non magis corporis robore, quam consilio & prudentia bella geri.* Tum demum Mermeroë demortuum corpus qui circa se erant elatum, & extra urbem destinato in loco depositum, solum nudumque reliquerunt, canibus simul, & auibus, vel eiusmodi cæteris obscœnis & carniuoris animantibus laniandum & absuendum. Hunc ex lege seruant Persæ sepulturæ ritum, nudata vt carnibus ossa per campos dispersa iaceant, velint, apud hos nanque in arcâ vrnâmve mortuos condere, vel terra obruere, haudquaquam fas est. Cadauer verò, ad quod non statim dilacerandum aduolent aues, aut canes accedant, hominis fuisse affirmant, qui inquinatis moribus fuerit, iniquiorisque animi, & dignus planè, qui in barathrum detrudatur, in præuicque dæmonis ditio- nem vt veniat. & propinqui mortuum tunc maximè desent, vt cui nihil parent spei reliquum esse, nec fati melioris participes fore. Quòd si quamcelerrimè mortuus deuoretur, beatum hunc & felicem dicunt, huiusque animam & demiran-

tur quammaximè, & deo similè faciunt, & dignam omnino, quæ in campos Elyfios deferatur. Accedit etiam, quòd si obfcurores quidam & infimæ fortis interea, dum rem militarem exercent, grauiffimo morbo acrius vrgeantur, vt vel spirantes adhuc & sobrios efferant, & quodam depofitis loco panis fructum & aquam baculumque iuxta apponant, vt quamdiu cibum poterunt deguftare, & virium aliquid his relinquatur, eo fe baculo à beluis tueantur, & conuiuas hoc abigant ad fe venientes. Sin verò vel spirantes adhuc vis morbi peruicerit, atque adeo, vt manus mouerè nil queant; tum miferos illos & femimortuos, incipientèfque animam exhilare, aues canèfque deuorât, & vitæ fpem demunt, fi qua tunc fortè fuiffet. qui verò ea ex ægritudine conualefcunt, & fe domum receperint, haud fecus vifi aliis funt, vt in Tragædicis fit tabernaculis, ac fi tenebrarum è foribus prodiiffent, & extenuati prorfus orifque colore alienato, obuiis timorem incuterent: vnde vniuerfi hos auerfantur, & perinde omnium fccleratiffimos confeflim defugiunt, & tanquam apud inferos adhuc fortè agentes declinant, nec priftinis & confuetis ad vitam muneribus frui prius hos finunt, quàm per Magos admiffa in fe inquinatio expurgetur, quam perinde ex mortuis expectatione contraxerant, & quafi vt viuere poffint, poteflatem recipiant. Liquec fanè homines, & fingulas nationes eas leges fanctiores cæteris ducere, & potiores; quibus diu infucuerunt, atque adeo, vt fi quid præter illarum instituta geratur, fugiendum his effe & planè ridiculum videatur, & eiuſmodi demum, vt prorfus nil fidei faciat. Adiuuentæ funt ramen mortalibus diuerfæ quidem pro legibus fuis tutandis rationes & cauſæ, partim forſitan verioreſ, partim quæ ad perfuadendum fic valeant comparatæ. Vnde nec mirum

*Immanis
mos Perſicus.*

*Militum a-
grorantium
apud Perſas
mifera condi-
ditio. Hunc
morem ve-
rò inſtituiſſe
illi viden-
tur, vt à te-
neris ſuos
ad labores
perferendos
aſſueface-
rent.*

*Sui quibus-
que populis
moreſ pro-
bantur.*

*Varij vario-
rum populorum
mores.*

arbitror fore; si Persæ suorum morum & vitæ consuetudinis redditis rationibus, suos admittantur arguere præstare cæteris ritus. Et sane admiratione ingenti afficior, verustissimos eius terræ habitatores, siue Assyrij, siue Chaldæi, siue Medi hi fuerint, non eadem cum Persis istis sensisse: siquidem circa Ninium urbem Babylonixque terras, & Mediam tumuli extant, arcæque adhuc permanent obfirmatæ quibus præsci illi & mortui reconduntur; ita vt non alienos, sed nostros videantur ritus seruare.

*Persicorum
morum cen-
sura.*

*Flagitiosus
Persarum
incestus.*

*Dinus ma-
trem ob in-
cestus appe-
ritum occi-
dit.*

13. QVOD siue cadauera, siue cineres Græcorum more exustos illa contineant, haud tamen cum his aliquid habent, quæ Persæ hi facitant, similitudinis: nec solum in sepulturis & mortuis, sed ne & nuptiarum quidem, & rebus Veneris flagitiosissimis ritibus, pro quibus præsentis & huius temporis Persæ sceleratius ac deperditè luxuriantur, qui non solum cum sororibus suis & consobrinis impudenter congregiuntur; sed cum filiabus vel genitores (proh scelus) miscetur, & quod omnium est impiissimum (ô natura, ô leges) cum matribus filij. Persis autem fuisse nuper id sceleris adinuentum, ex eo, quod narraturi mox sumus, nosse quis poterit. Ferunt quondam magnam Semiramidem illam & Assyriam fuisse eò temeritatis euectâ, vt cum Nino filio habere congressum voluerit, iuuenemque perterritasse; huncque reuientem cõcubitum, remque permolestè ferentem, pergentem ad facinus matrè protinus occidisse, patrarèque id maluisse, quàm scelus committere. Non enim si id lege permittebatur, Ninum duxerim ad id crudelitatis venisse. Sed quid est opus nimium vetusta repetere? Pauloante, quàm Macedones tantas res gererent, & Persæ destruerentur, Artaxerxem Darij ferunt Parisatidem matrem, quem eodem malo afficeretur, quo

quo & Semiramis, & secum re habere percuperet, haudquaquam necasse; sed eiecisse iracundius, & propulsasse, quia nec pius, nec esset, nec patrium, nec in vita hominum consuetum. Sed huius temporis Persæ priscos mores omnes ferè omiserè, & perinde iam euerterunt, alienis que legibus tanquam adulterinis vtuntur, ex Zoroastri desumptis Orimas dei disciplinis. Is autem Zoroaster siue Zarades, nam duplici vocitatur cognomine, quo tempore in principatu floruerit, & tulerit leges, satis clare internosci non potest. Persæ nanque nostræ huius ætatis * *Idaspis* temporibus, simpliciter tamen hunc fuisse affirmant; ita vt in ambiguo sit, nec plane satis dignosci queat, vtum Darij pater, an alius quispiam is fuerit * *Idaspes*. Sed quouis ille floruerit tempore, magister tamen & Persis fuit, & magici sceleris adiuuentor, qui prisco sacrorum ritu mutato, promiscuas quasdam & varias opiniones induxit. Siquidem vetustiores illi Iouem, Saturnum, & huiusmodi cæteros, apud Græcos quondam per celebres, vt deos venerabantur, quum alioquin cognomenta minus seruarent: nam Iouem Belum dicebant, Herculem Sandem, Anaitida Venerem, & alios item aliter vocitabant, quemadmodum Berofus Babylonius, & Athenocles Symmachus, qui Assyriorum Medorumque res antiquissimas conscripserunt, historia produnt. Nunc verò maiorem in partem cū Manichæis Persæ conueniunt, & in eo præcipuè, quod duo illi & prima inducunt principia, alterum quidem vt bonum, ita & optima quæque parturiens, alterum quod penitus vtrisque his aduersetur: nomina verò istis imponunt & barbara, & pro eorum lingua composita. bonum nanque siue deum, siue creatorem, Hornusdaim dicunt: Arimanes pernicioso ac pessimo dæmoni est apud hos nomen. Festum autem omnium

*Artaxerxes
ab incestu
abherruit.*

*Zoroaster
princeps
Persarum.*

* Hyfaspis.

* Hyfaspes.

Magia inuētor.

*Veteres Persæ
idololatra.*

*Recetiores,
Manicheorum
secta imbuti.*

*Huius secta
prima
rium caput.*

*Festus dies
celeberrimi.*

Aqua cultu.

*Idolomania.
Sacrificia.
Purgationes.
Oracula.
Pyrolatria.*

*Vnde tot
arvorum
feces Persa
hauerint.*

*Vetustissima
regna,
et eorum
successiones.
Assyrij.*

apud se celeberrimū, quod vitiorum vocant interitū, peragunt, in quo & serpētium pleraque, & quorumvis animantiū, quæ fera & solitaria sunt, interficiunt, & magicis offerunt, perinde infigne aliquid pietatis argumentū. hac via se arbitrantur ei, quod bonum dicunt, gratiā operam infudare; molestiā vero, & perniciem Arimani illi inferre. Venerātur autem quammaximē aquā, atque adeo, vt ne hac quidem faciē abluant, nec eam quoquam pacto attingant, siue potandi gratiā, siue arbores irrigandi, siue vt alia se unque. Quin etiam deos alios plerōsque hi nuncupant, & Græco ritu propitiāntur. Vtuntur præterea sacrificiis, purgationibus, oraculisque & his quidem Græcorū more. Porro ignis his preciosus videtur, & planē sanctissimus. vnde in ædiculis quibusdā, vt sacris semotisque, ignē hunc Magi perennem seruant, eundēque dū intenti custodiunt arcana peragunt sacra; & de futuris interrogant. Hæc autem instituta siue à Chaldæo, siue à quouis hominum genere cœperint (non enim multis hæc congruunt) ita tamen hi sentiunt, & pertinacius hanc tenent opinionem, e plurimis nationibus haustam: quo fit, vt quamuariē composita sit. Et sane id mihi non ab re factum videtur, nondum enim aliam Rempubliam vidi in species varias formāsque mutatam, quæ diu confisteret, sed quoniam multarum gentium dominatum hi admiserunt, idcirco & vna specie legum cognitionem nunc seruant.

14 PRIMOS omnium Syrios ferunt vniuersam Asiam occupasse, præter Indos, qui supra Gangem siti sunt fluiuium. Nam Ninus videtur tunc primū hîc imperium obfirmasse, post hunc Semiramis illa: & huius deinceps posteritas omnis ad vsque Belū, Decortari cognomento, in quo Semiramidis & regnum habuit finem; & genus: Belitaras deinde quidam sic vocitatus, plantarū quondam insertor, & regio-

& regionum hortorum magister, mirum sibi in modum imperium vendicauit, ad suosque bene plantatum transiisit, quemadmodum Bion & Alexander scripsere, ita ut ad usque Sardanapalum, ut iidem affirmant, successio ista peruenerit: sub quo hebescente iam principatu, Arbaces Medus, & Belesus Babylonius ab Assyriis rege deperdito sublatum ad Medos transtulerunt imperium, quum anni mille, sexque & trecenti, aut paulo plusculum pertransissent, ex eo tempore, quo Ninus tunc primus eas res tenuit. Sic enim Ctesias Gnidius, cui & Diodorus Siculus assentitur, de his temporibus scripsit. Medi deinde sic rursus hoc potiti imperio sunt, ut omnia pro horum legibus statueretur: deinde per annos ccc. his in principatu agentibus, Cyrus Cambysis Astiage deuictus, ad Persas traduxit imperium, qui enim non id erat facturus cum Persa is esset, & Persarum insuetus, pro gestoque cum Astiage bello oderit Medos? Vbi vero & Persici reges per annos ducentos additis octo & viginti regnassent, vel istorum denique regnum defluxit peregrino exercitu, & a rege alienigena dissolutum, siquidem per Alexandrum Philippi Dario Arsami iam interfecto, vniuersaque Perside in potestate redacta, ad Macedonicos mores res transiere. Nam adeo rebus quam maximis gestis hic valuit, ut vel eius post mortem Macedones viri alienam & peregrinam diu tenerint, & ad multum prouecti virum sint. & sane crediderim, vi quadam perceptae apud homines de Alexandro opinionis, vel ad id temporis fuisse hos regnatos, nisi inter se inuicem dissidendo, atque ut in seipsum, ita & in Romanos exercitus comparando, plura habendi ducti cupiditate, suas ipsimet vires soluissent: quo factum est, ut non de cetero capi non posse sint finitimis visis, tamen non minori hi tempore, vel summum annis septem minus, quam

Omnia sub Sole mutationi obnoxia.

Finis Assyrii regni.

Medorum regnum.

Persicum regnum.

Imperium Macedonicum.

Socij est comes discordia regni. Discordia autem res maxima colabuntur.

*Parthorum
regnum.*

Medi, regnauerint. Vnde his tamdiu potitis imperio, Parthorum gens alterius ditionis iamdiu facta, nec olim admodum celebris, Macedones regno priuarunt, ipsique Asiæ totius, præter Ægyptum, imperium susceperunt; Arsacem tum primum defectionis autore, vnde eius vel posteri Arsacide dicti. Inter Arsacem & Artabanum regem anni ducēti intercessere. Eodem autem tempore, quo res Græcorum per Alexandrum * Mammeam adolescentem administrabantur, & Chosrois apud nos cæpit genus regnare: ex quo præfecto instituta & mores, qui apud Persas ad id temporis obseruatur, ortum

* *Mammea
filium.*

*Summus re
rum arbiter
quos vult
attollit &
deprimis.*

*Persa regnū
recuperant.*

*Magorum
cædes.*

cæpere perinde prima stabilimenta, siquidem Artaxerxes quidam vir Persa, inglorius imprimis & obsecurissimus, alias tamē factis sat potens, & sanē industrius peridoneusque posse constituta mouere, & obturbare pacata, coniuratorum manu mox facta, Artabanum regem obrūcat, & tiara, regio insigni sibi imposita, Parthorumque viribus debilitatis, denuō Persis pristinum regnum restituit. Erat is sanē ex magica arte sacrorum peritus, de seque arcana confecit: vnde & Maiorum gens omnis ex eo validior facta & insolens, iam pridem id nominis seruat. haud dum tamē ad id honoris fastigium, in quo nunc sunt, venerant; neque eo licentiæ prouehebantur, sed plerunquē principibus contēptui erant. quod utique ex eo apertius liquet. Non enim Persæ, qui circa Dariū erant, Smerde quodam & Mago post Cambysem Cyri imperium subtrahente, id factum calamitatis loco duxissent, Smerdemque obruncassent, & alios tanti facinoris conscios, quia haudquaquam fas esse existimassent, Magos homines regiæ insidentes sellæ ornari, vnde his obruncatis tantopere eam cædem nullius momenti facere, atque adeo nec scelus ex ea se admisisse rebantur, sed dignum potius

memoratu

memoratu patrasse se facinus, ut eius seditionis ob gratiam patrataeque caedis memoriam, festos quosdam & celebres statuerint dies, quos Magophonios nuncupavit, & sacrificia fecerint ob victoriam diis. Nunc vero Magos huius temporis Persae & honorant quammaxime, & venerantur, ut quorum consilio publica omnia & praedictionibus administrantur, seorsumque quid quisque praemij pro re bene gesta promereatur, quidve supplicij, qui flagitium fecerit, praesidendo & cognoscendo decernunt. nec sane Persis vel legitimum aliquid fore, vel aequum videbitur, quod Magorum non sit sententia confirmatum. Ferunt quondam Artaxerxis matrem Paueco cuidam nupsisse, infimae sortis viro, & coriariae exercenti, qui tamen siderum decursus calleret, & scientissimus esset per quam facile posset futura prospicere. apud hunc semel Sannum quempiam militem per Cadusiorum agrum iter habentem, in tugurium diuertisse, tunc & Pauecum perinde vatem, utcunque hospitis semen & maximum fore & celeberrimum praudentem, & euasurum quandoque ad summam felicitatem, affectum primo mero re fuisse, ac flebiliter questum, quod sibi nec filia esset, nec soror, nec foemineum denique aliquid, quod se propinquitate contingeret, ut cum Sanno illo & hospite necessitudine iungeretur. Sic demum illi & noctu vxore apposita toro cessisse, sperata perstrenue verscundia, & breui cum nora futura, & oprima commutata fortuna: quo ex nocturno congressu Artaxerxem natum, sub Pauecoque educatum, ad iuuenilesque annos prouectum fortissime sibi imperium comparasse, vnde inter Sannum Pauecumque ortam fuisse contentionem, dum eorum quisque iam vellet puerum ex se filium dici, & vix tandem in id conuenisse, ut puer Paueci filius diceretur, sed alioquin ex Sanni semine ortus. Hoc pacto

Magophonios.

*Artaxerxis
Stemma.*

*Sannus
Artaxerxis
pater, lenocinio
Paueci.*

*Contentio
inter
Artaxerxis
paueci.*

*Agathia
confisium.*

*Persarum
reges.*

*Summa hi-
storia Persi-
ca.*

*Adulatores
Agathia,
& imperitos
historicos
SARAS.*

dum Artaxerxis genealogiam repetunt Persæ, vera fuisse, quæ de eo traduntur, affirmant; ut in regū suorum annalibus literis prodita. Nos verò posterorum omnium nomina, qui post hunc in imperio successerunt, paulo post explicabimus, nec secus & quamdiu eorum quisque regnauerit: quod tamen ad id temporis est ab his intermissum, qui annales conscripserant, nec magni fecerūt ista perquirere. Nam qui de imperatoribus Romanis scripsere, à Romulo, siue quom alius repetunt, ab Ænea Anchisæ filio initium sumūt, & ad Anastasium vsque, Iustinūque senioremem illos recensent. Persarū verò reges, hos ipsos dico, qui post deletos Parthos regnarūt, haud æquè annis sua ferie explicatis peruestigando enumerarunt scriptores, quom fieri sic decuisset. Mihi tamē de regibus istis Persicis, ipsorum ex scriptis certiora omnia & vera collecta accuratius sunt, & reor equidem præsentī historiæ plurimum conuenire, istorum omnium meminisse. Itaque quū opus fore existimauerim, hæc suo loco commemorabo, tametsi istorum nomina varia sint, & ea quidem barbarica recensenda, & quorundam pleraque, qui memoratu dignum nil gesserint. Sed illud in præsentia, ut res apertius pateant, & plurimum conferant, sum dicturus; recentiorum & vnde viginti annorum, ad annum hūc vsque quintum Cosrois imperij, finem adesse, quo & bella in agro Colchico gerebant, & Mermeroës est suo fato defunctus, Iustiniani verò Romanorum imperatoris annos octo & viginti.

IS NUNC autem vbi de Cosroë perpauca explicarim, confestim ad ea me referam, quæ narrare iā cœpi. Non enim hūc Persæ solū vltra, quam decet, laudibus ferunt & demirantur; sed Romanorū pleriq; ut eloquētiz studiosum, & qui ad nostrā philosophiæ summā peruenerit notionē, & Græca ope
ra in

ra in Persicâ linguâ nonnulla transtulerit: * Caddûr
tamen & Stagiritem, id est, vini amphoram longè
melius perportasse, quàm rhetor pæranicus olori
perscripserit fabulâ. Inquietiam Platonicis imbutû
dogmatib. tradunt, atque adeo, vt ne Timæus hunc
quidem prætereat, tamen si lineari speculatione di-
uarietur, & naturæ rimetur morus. nec Phædon ipse,
neque Gorgias, vel dialogorû autor alius quisquam,
vt Parmenides, & cæteri item, quibus varia
sententiarum profunditate sunt multa conscripta.
Ipse verò non egregiè adeo hunc eruditum fuisse
existimauerim, vt summam disciplinarum teneret.
Quî enim fieri id poterat, veram illam & liberam
vt veterum nominum pronounciationem, ita & rebus
ipsis maximè congruentem, lingua quædam vt
agrestis, & rudior, & à Musis penitus aliena serua-
ret? quò inquam pacto vir regio fastu ex immodicis
adulationibus ab ineunte ætate illectus, ac viuendi
consuetudinem nactus supra modum barbaricâ,
& qui bella semper & acies animo agitari, exerceri
in his poterat disciplinis, ex hisque sibi fructus
aliquid vendicare? Quòd si quis idcirco hunc lau-
det, quia quum rex esset, & Persa, tanta umq; gen-
tium & maximarum rerum curam haberet, vt cun-
que tamen degustare artes literarias voluisset, ex
eâque vt gloriam, ita & animi capere voluptatem,
profecto & ipse hunc laudarem, perinde præ cæte-
ris barbaris admirandum. Sed qui hunc nimium
sapientem appellant, & quasi philosophos cæteros
præstitisset, omniû artium disciplinarumque cau-
sas nosse affirmant, & qualem fortasse peripaterici
maximè eruditum præfiniunt: deprehenderetur is
haud dubiè nihil prorsus ea, quæ vera sunt, perui-
disse; sed vulgi duntaxat famam sectari. Vir quidâ
genere Syrus, Vranius vocitatus, dū Byzantijs ver-
saretur, artem quidem medicam profitebatur, sed

* Quoties
dictum,
quod totum,
Stagiritem
melius deo
rarit quam
olori filium
Pærensium
orator. Ex
Acriano
Iunio lib.
1. Animad
uer. cap. 4.

Medica
laus doctri-
na princip.
tribuenda.

Vranij va-
nitas. Illu-
stri nomine
fucum sibi,
deinde alijs

faciunt V. Aristotelicæ disciplinæ profusus ignarus, nil deni-
 ranus successores, nempe
 Politici & ecclesiastici
 scophanta, superbus ri-
 tulus gauden-
 tes.

Rerum diu-
 narum sum-
 ma difficul-
 tas.

Sophistarum,
 sub Vranus
 persona effi-
 gies aduersus
 expressa.

que vera cognitione tenebat; fremebundus tamen
 & insolens quammulta se percallere iactabat: &
 quum forte inter coetus hominum versaretur, vt e-
 rat suapte natura contentiosior, sæpe etiam pro re-
 gis porticibus ipsis astabat, plerunque in librariorū
 tabernis venaliis assidebat, & ad hominū turmas
 se eodem cogentium, verba magnifica perinde mi-
 rabundus & stupidus factitabat, consueta quædam
 de deo, longis verborum ambagibus. his, qui se cir-
 cumfiterent postulantes, qualis nam scilicet es-
 set illi natura, quæ nam substantia, vtrum afficia-
 tur, vtrum curæ sit expertus, & alia quædam eius-
 modi. qui verò ista profitebatur, ne gramma-
 ticum quidem adiuisse vnquam crediderim, nec
 vitam fore rectiorem egisse. Proinde purant hi
 facile aliquid esse & planè promptissimum, aut
 cuique peruium, quod vulgo fertur, pedem por-
 rige, & Theologiam attinge: quum hanc constet
 rem esse & probatam, & inexplicabilem, & longe
 superiorem, quam vt eam assequi cogitatio queat
 imperitorum, qui ignorando hanc demirètur. Sunt
 namque, qui vesperi ex ipsa statim ebrietate & cra-
 pula impediti quammulta deblaterent, deque ex-
 cellentissimis rebus illis, diuinisque quæstionibus
 sermones indecenter inceperint, & in eiusmodi nu-
 gando delirent, & haud secus ac qui aleam ludunt,
 rixentur. Hisce in rebus principatum nactus Vra-
 nus, perinde Homericus ille Therites alios argue-
 bat, extraherèque in longum sermones minimè
 desisteat, & si alias de deo haud satis rectè senti-
 ret: nec sanè disceprationem sinebat iamdiu occo-
 ptam, ordine saltem suo procedere; sed apertiora
 potius confundebat, & quæsitæ rei propulsa-
 bationem. Volebat hic forsitan Platonis Py-
 thonem, Sextumque denique imitari, & eorum
 more

more responsiones vt fierent, vt finis esset nil ob-
 turbari, quia id animo præsumptum iam esset, nihil
 esse penitus constitutum. Sed Platonica ista haud
 satis ille didicerat, ni forè alicunde venatus per-
 pauca collegisset, quibus posset ineruditos iam fal-
 lere. Et quemadmodum literarum erat is re igna-
 rus, ita & bonorum morum omnium expers, istius-
 modi quum esset Vranus, ad Persas se contulit, per
 Areobindum Persam, & regis tunc oratorem, vt eo
 thurnus & nebulò ductus, nimirum qui ea sibi or-
 namenta stolidè vendicasset, quibus omnino care-
 ret, palliùmque protinus induit, quod disciplinarũ
 magistri gestare apud nos solent. Sic itaque obstipa
 superbâque facie Chosroem adiuit. tum ille inopi-
 nato miraculo percitus, & sacrum aliquid esse ima-
 ginatus, suspicatusque verum hunc esse philoso-
 phum, (nam & ita apud Persas vocitabatur) eun-
 dem hunc & libens vidit, ac benignè suscepit. Ma-
 gos deinde ad se cõuocatos, cum nouo philosopho
 vt sermones conferrent, constituit; deque rerum or-
 tu naturâque vt disceptatio haberetur, iniunxit; &
 vtrum id omne, quod visitur, finem sit habiturum;
 nũmve vnum esse omnium rerum principium pu-
 tandum sit. Tum Vranus, quod ad rem faceret, nil
 opportunè respondens, qui nec responsurum qui-
 dem se à principio cogitabat, sola audacia & dicaci-
 tate, vt in Gorgia Socrates, inter ignaros ignarus
 peruicit. Quo factum est, vt vanus ille & demens
 regem sic deperit, vt non solum pecunia ab eo sit, &
 non parua, donatus; sed regie mensæ admissus, &
 eo honore dignatus, vt rex ipse & prior pateram
 huic prælibarit, quod utique nondum in alios fa-
 ctitasset, & iureiurando dixerit, alias nunquam se
 talem virum vidisse, tametsi antehac summos in
 vero vidisset philosophos, qui hinc ad se conces-
 sissent, nam paulo antè Damascius Syrus, Symplicius

*Horum cha-
 racteres in-
 scitia, & im-
 probitas.*

*Vranus ad
 Chosroem se
 confert, di-
 gnũ patet
 la operculũ.*

*Inter igna-
 ros audax
 ignarus
 triumphat.*

*Ineptum ho-
 minem rex
 ineptus ad-
 miratur.*

*Philosophi
Cosroe mul-
ti adeunt,
propter pa-
gana religio-
nis studium.*

ciusque è Cilicia, & Eulamius Phryx, Prifaniusque Lydus, Hermias præterea, & Diogenes ex Phœnicia, Isidorusque Gazæus in Persiam se ad regem hunc visendum contulerant, qui omnes facile hac nostra ætate omnium erant philosophantiũ principes. hi quidem quum minus placerent, quæ de deo Romani rectius sentiunt, & multorum relatu persuasi iam essent, Persarũ instituta & mores cæteris longè præstare; in Persiam ad regem, ut in ea victuri, vna concesserunt, & eo libentius, quòd regem in primis iustissimum continentissimumque esse acceperant, & qualem vult Plato, ut philosophia sit cum imperio iuncta: subditos verò pollere virtutib⁹, quandoquidè nec fures apud hos essent, neque prædones, nec denique qui iniustiora cætera facerèt, atque adeo ut preciosissima quæque vel in solitudine quavis relicta qui fortè inuenerit, haud quaquam sit sublaturus, sed relinquenti ut cunquè domino integra omnia ad usque redditum maneat.

*Inconstan-
tia & leui-
tatis se in-
simulant.*

Vbi tamen eò est tandem peruentum, quum omnia aliter longè, ac ipsi acceperant, sese habere iam comperissent, & omnem scelerũ apud hos speciem exerceri, ipsique hæc molestissimè ferrent, inconstantiæ & leuitatis se statim insimularũt, & mutati loci cœpit hos pœnitere. vnde & si Cosroes eos & benevolentia persequeretur, & ut apud se manerent, precibus fatigasset: confestim tamen ad pristina loca, è quibus excefferant, se receperunt, extimantes longè sibi potius fore, initis mox Romanorum confinibus mortem, si fortè contingat, obire, quàm apud Persas morando, maiora sibi præmia comparare. Sic demum omnes ad pristinas sedes reducti, barbarica detestabatur hospitia. Sed quum interea iter hi facerent, mirandum quiddam his ferunt, & dignum memoria contigisse. nam quum in agrum quendam & Persicum philosophi diuertissent,

*Ex Persia re-
deunt.*

sent, hominis eiectum cadaver viderunt recens demortui inhumatum. tum hi legis barbaricæ prauitatem commiserari, quandoquidem nec par fore existimant, vt vel in partem aliam natura iniuriâ pateretur, cadaver illud per seruos elatum terra, vt licuit, obruerunt: noctu verò his quiescentibus, vnus quidam eo ex comitatu, (non enim nomen sat calleo) obuersari sibi speciem vidit hominis senioris, sibi que incogniti, alias tamen grauis & venerandi, & qui philosophiæ student, vt pallio, ita & barba promissiore nihil esset ab similes, sibi que perinde iubendo, monendoque, huiusmodi in clamaſſe; Noli inhumatum humare, permitte canibus lacerandum. Terra vniuersorum mater, matris corruptorem hominem non suscipit. Tum ille quamprimùm præformidine experrectus, aliis somnium statim renūciavit. At illi tum primùm dubij animi erant, quònam esset id somnium euasurum: anſelucano autem tempore surgentes progrediuntur, quò erat iter occèptum, agrum eundem carpèdo, cogente ad id loci situ, in quo pridie mortui cadaver suffoderant. Nudum illum iteratò inueniunt, in agri superficie iacentem, tanquam sponte sua in apertum remittente terra, nec tolerante non à bestiis absumptum seruare. illi igitur rei miraculo obstupesciti, iter prose quebantur, omisso humanitatis officio, quòd sibi ex lege iniungebatur: somnium tamen quòd interea sermonibus agitarent, ex eo facile fatebantur, pœnas luere Persas pro impudico & materno concubitu, eoque & insepultos manere, & non iniuria per canes dilacerari. Choroës igitur, & si tantorum philosophorum periculum fecerat, Vranium tamen longè plurimum & mirabatur, & beneuolentia prosequutus est: cuius rei causam inſitam puto humanæ naturæ, qua ducimur omnes, vt nostra nostrique simillima gratiora

Visum quoddam philosophi, qui sepalsuerat incestu pollutum.

Incestuosi cadaver reiectum à terra.

Choroës Vranium sum deamare pergit. Merces eorum qui veritatem in inicitia detinent, est vbi seductoribus patulas præbeant ameres.

ducamus & planè omnium maxima reputemus, decessi-
 nemus [tamen] quod est alienum, & si præstantius sit.
 Chosrois igitur erga Vranium beneuolentia, argumen-
 to litera sunt & grauissimæ per eum ad hunc post
 eius ad nos reditum missæ, in quibus Vranium præ-
 ceptorem appellat. Quo factum est, ut Vranius iste
 non ultra videretur ferendus, ex regia amicitia iam
 insolens factus; atque adeo, ut æque in symposiis
 atque conuentibus his verbis vniuersos obrunde-
 ret, quod se honorasset Chosroes, quod apud hunc
 pleraque disputasset, ita ut sinisterior lōge strenuus
 ad nos se receperit, quam antea fuerit, perinde ac
 eius rei duntaxat de causa, tantum itineris sit emen-
 sus. Sed alioquin, ut mendacissimus est, & perridicu-
 lus, quum sæpe barbarum hunc laudasset, multis
 tamen quammaximè persuasit, Chosroem esse ap-
 primè eruditum. *Et sanè ex usu euenire id solet, ut qui
 ad omnes accedant, & res miras atque ad eò fortè absur-
 diores intenti hiantesque audiam, haud difficulter per eò
 fallantur, qui & sua iactare sit solitus, & ad gratiam alie-
 na perinde ingentia explicare, quum minus intelligitur,
 qualis nam sit, qui vel suas, vel alienas laudes canat, &
 quotus sit ille qui laudatur, vel cuius rei gratia laudetur.*
 Sed in exercitiis comparandis, exornandisque ar-
 mis, & bellandi exercitatione quadam assidua, iure
 forsitan Chosroem quis demiretur, ut qui nec præ-
 ignauia labori succumbat, nec senectutis debilita-
 re: in eloquentia verò, & philosophia, talis erit exi-
 stimandus; qualis esse non indecenter arguitur, qui
 & amicus, & auditor Vranij sit.

*Vranius à
 doctrina
 Chosroem
 laudas.*

*Mutum
 muliscabit.*

*De Chosroes
 lepida aucto-
 ris censura.*